

تاریخ ایران ۳

@tarikheman3 کانال تخصصی تاریخ من

تاریخ دوازدهم

تهیه و تنظیم از

مهدی رضا خادم‌لو

دبیرستان پسرانه فرهنگ
آموزش و پرورش منطقه ۲ تهران

دبیرستان فرهنگ
منطقه ۲ تهران

درس ۵

نهضت مشروطه ایران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زمینه های پیدایش نهضت مشروطیت

۱. از دست رفتن بخش هایی از سرزمین ایران

۲. غلبه استعمار بر مملکت

۳. استبداد دستگاه حاکم

۴. مخالفت مردم و علما با استبداد و استعمار

۵. ورود اندیشه های جدید به ایران

۱. از دست رفتن بخش هایی از سرزمین ایران

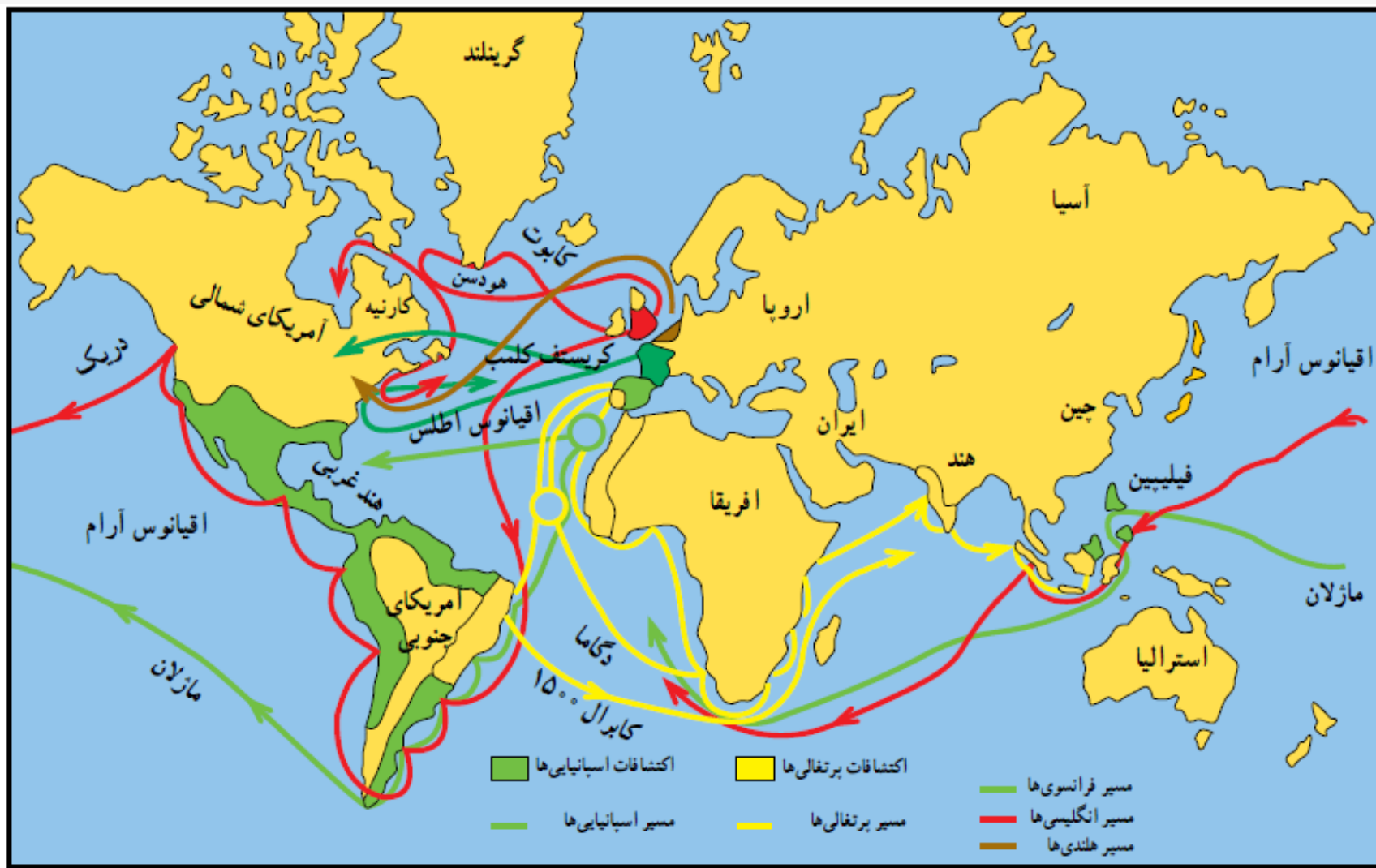
یکی از دلایل نارضایتی مردم از حکومت قاجار، از دست رفتن سرزمین هایی بود که به وسیله دولت های **استعمارگر روس و انگلیس** از ایران جدا شده بودند.

قسمت هایی که **توسط روسیه** از ایران جدا شد عبارت بودند از: **کل قفقاز** در شمال غربی و **منطقه ماوراءالنهر** در **شمال شرقی** (شامل کشورهای قزاقستان، تاجیکستان و ترکمنستان کنونی) به این ترتیب، در **شرق و غرب دریای خزر**، مناطق و ایالت های وسیع و **زرخیزی** از ایران جدا شد.

سرزمین هایی که **توسط انگلستان** از ایران جدا شد عبارت بودند از: ایالت های **هرات و قندهار**؛ و بخش بزرگی از **بلوچستان**.

۲. غلبه استعمار بر ممالک

کسب امتیازات استعماری در ایران عصر قاجار

ضعف حکومت قاجار در زمان گسترش استعمارگرهای اروپاییان و همچنین طمع ورزی و فساد مالی درباریان، زمینه سلطه بیگانگان بر مملکت را فراهم کرده بود.

بارزترین نتیجه این وضعیت، امتیازهای متعددی بود که به خارجیان داده می شد.

جرالد تالبوت

بارون جولوس دوروینتر

سفر شاهان قاجار به اروپا با گرفتن وام از بیگانگان

ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه قرض‌هایی از روس و انگلیس دریافت کردند و به جای اینکه این پول را هزینه کارهای اساسی کنند آن را، خرج سفرهای خود به اروپا کردند.

دلایل جریجه دار شدن احساسات ملی ایرانیان در دوره قاجار

دادن امتیازات به بیگانگان

گرفتن وام از بیگانگان

اعمال حق کاپیتولاسیون

دخالت های دولت های بیگانه در امور داخلی ایران

۳. استبداد دستگاه حاکم

حکومت قاجار بر بنیاد استبداد متکی بود و قدرت در دست شاه و اراده او متمرکز بود.

مردم ایران هیچ گونه تضمینی برای حفظ جان و مال و ناموس خود در مقابل دستگاه استبدادی نداشتند.

شاه و بستگانش هر کاری که مایل بودند، انجام می دادند و هر بلایی که می خواستند، بر سر مردم می آوردند.

حاکمیت در ایالات در دوره قاجار

اوضاع ایالت ها (استان ها) **بدتر**
از مرکز حکومت بود.
مالیات های بسیار سنگین،
فشار کمرشکنی را بر مردم
تحمیل می کرد و بر نارضایتی ها
می افزود.

۴. مخالفت های مردم و علما با استبداد و استعمار

توجه مردم مسلمان ایران به آموزه های دین اسلام نظیر امر به معروف و نهی از منکر، عدالت خواهی و لزوم دفع ظلم که در آیات قرآن کریم و سیره معصومین به آن پرداخته شده است، موجب می شد نسبت به این آموزه ها احساس تکلیف کنند.

از سوی دیگر، مکتب شیعه قدرت مطلق سلاطین را نامشروع می دانست و مشروعیت نسبی قدرت حکام، مشروط به پاسداری از باورهای دینی مردم و حفظ تمامیت ارضی کشور بود.

تقابل مرجعیت شیعه با قدرت مطلقه شاه

مرجعیت شیعه در جریان نهضت تحریم تنباکو خط بطلانی بر مطلق بودن قدرت شاه کشید. در آستانه نهضت مشروطیت ایران، روحانیون و حوزه‌های علمیه شیعه به استحکام و انسجام سیاسی و مبارزاتی رسیده بودند. در نتیجه یک قرن مبارزه و بیدارگری، ارتباط منظمی میان علما و مردم به وجود آمد و زمینه پیدایش حرکتی فکری به رهبری عالمان دینی فراهم شد.

آیت الله میرزا حسن شیرازی

تأثیر مبارزه علما با استبداد و استعمار

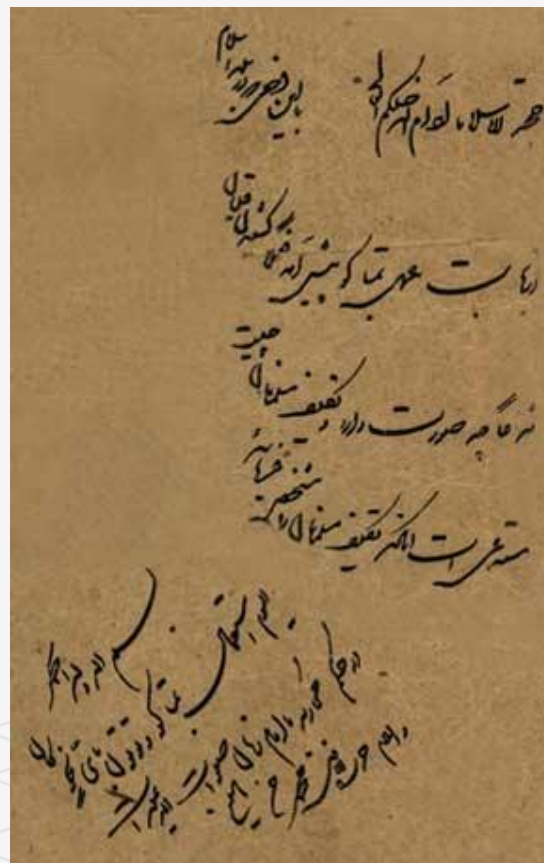
روحانیون به استحکام و انسجام سیاسی و مبارزاتی رسیده بودند. در نتیجه یک قرن مبارزه و بیدارگری، ارتباط منظمی میان علما و مردم به وجود آمد و زمینه پیدایش حرکتی فکری به رهبری عالمان دینی فراهم شد.

گسترش این حرکت فکری موجب افزایش آگاهی مردم در زمینه مسائل اعتقادی و دینی شد و باورهای مذهبی و فرهنگی جامعه را در مقابل انحرافات فکری تقویت کرد.

اولین ثمره مبارزه روحانیت در تاریخ معاصر ایران

اولین ثمره این فعالیت ها، پیروزی در **نهیض تنباکو** بود که علاوه بر لغو قرارداد توتون و تنباکو، قدرت و رهبری روحانیون شیعه را در صحنه سیاسی کشور آشکار کرد و **آسیب پذیری استبداد داخلی** و **استعمار خارجی** را در برابر اراده ملت نشان داد.

فتوای لغو قرارداد توتون و تنباکو

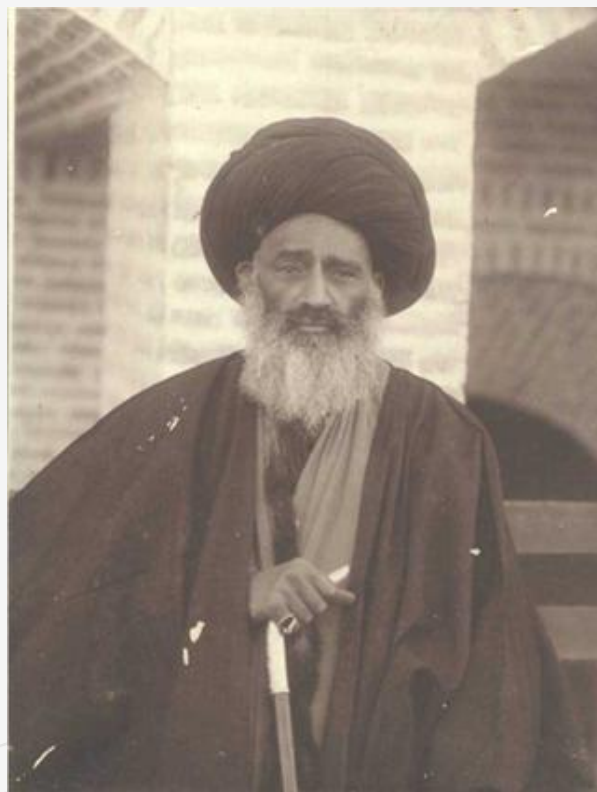

جرالد تالبوت

مهم ترین علمای مبارز علیه استبداد و استعمار در داخل ایران

آیت الله شیخ فضل الله نوری

آیت الله سید عبدالله بهبانی

آیت الله سید محمد طباطبائی

مهم ترین علمای مبارز علیه استبداد و استعمار در نجف اشرف

آیت الله محمد کاظم خراسانی

آیت الله حاج میرزا حسین طهرانی

آیت الله شیخ عبدالله مازندرانی

اساس مبارزات نهضت روحانیت در دوره قاجار

اساس این نهضت بر مبارزه با **استعمار** خارجی و **استبداد داخلی** و تلاش برای **برقراری عدالت** در مملکت قرار داشت، تا با ایجاد **عدالت خانه** و «**دارالشورا**» قدرت و اختیارات پادشاه و حکام را **محدود** و با **اجرای قوانین اسلامی** از لجام گسیختگی آن ها جلوگیری کنند.

۵. ورود اندیشه های جدید

عصری که در آن، شاهان سلسله قاجار با **خودکامگی** بر مردم حکومت می کردند، دوران **تحول های فکری و آزادی خواهی** در قسمت هایی از جهان بود و در تعدادی از کشورها، **حکومت «مشروطه»** برقرار شده بود.

از سال ۱۲۳۸ تا سال ۱۲۹۰ ش تعدادی از **کشورهای اروپایی یا آسیایی** به حکومت **مشروطه و یا جمهوری** دست یافتند.

شیخ فضل اللہ نوری

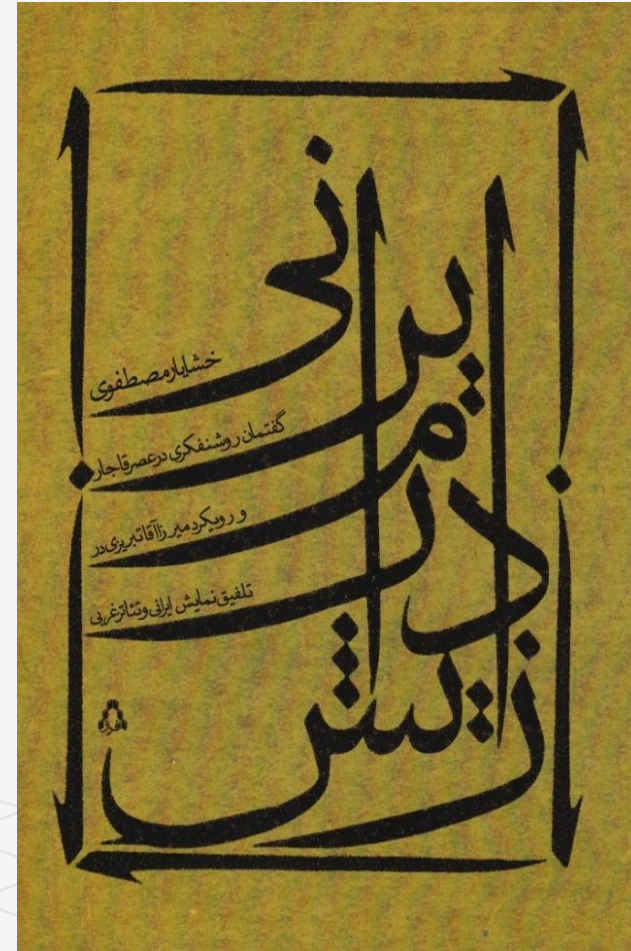
زمینه های ورود تفکر مشروطه خواهی به ایران

۱- اعزام دانشجو به خارج

۲- سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج

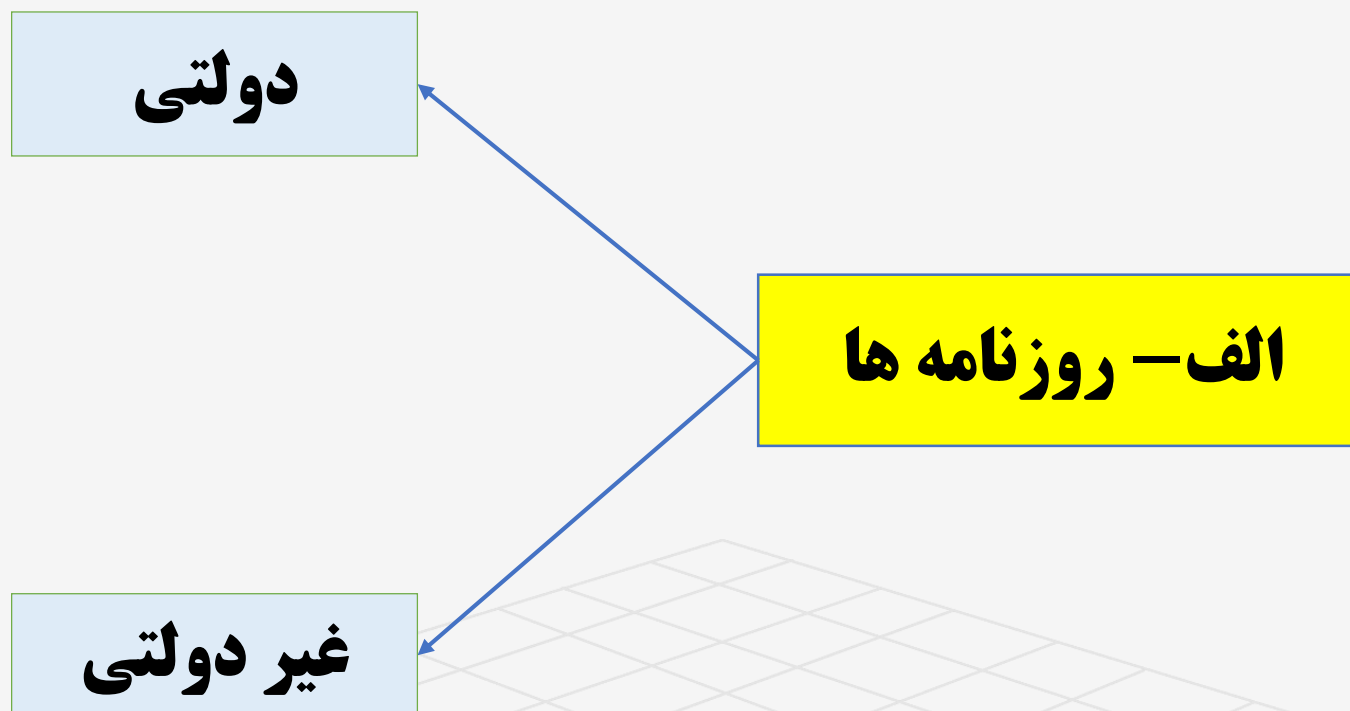
۳- مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف

چگونگی ورود اندیشه های نو غربی به ایران

از راه انتشار روزنامه ها و چاپ کتاب ها و در خلال نامه ها و سخنان آنان به جامعه منتقل می شد.

انواع انتقال راه های انتقال اندیشه های جدید به ایران

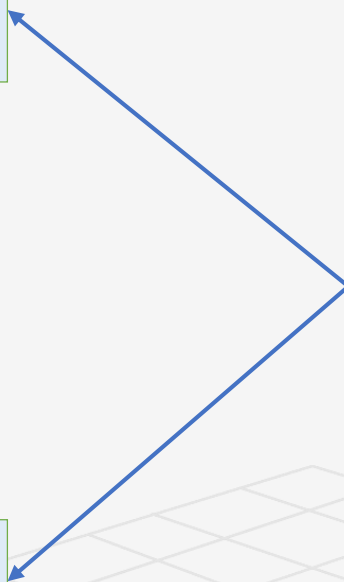

انواع انتقال راه های انتقال اندیشه های جدید به ایران

سفرنامه ها

ب- آثار روشنفکران

کتاب ها

روزنامه های دولتی زمان قاجار

اولین روزنامه در ایران: کاغذ اخبار میرزا صالح شیرازی

روزنامه های دولتی زمان قاجار

دومین روزنامه:

امیر کبیر

تغییر نام روزنامه وقایع اتفاقیه

روزنامه وقایع اتفاقیه پنجشنبه چهارم شهر محرم ۱۲۶۸ هجری قمری مطابق سیال تنگوریل سنه

نهم سی و نهم
مرکز در طهران طالب سنج
این روزنامهها باشد
بازار در دکان برتبه کاظم
بلور فروش فرخنده میشود

قیمت روزنامه
یکشنبه سیال و چهارشنبه
قیمت اعلانات
یکشنبه چهارشنبه و چهارشنبه
بیشتر باشد سطرهای

اجبار و احسنه مالک مخروسته پادشاه

دارالخلافه طهران
اعلیحضرت پادشاهی در روز پنجشنبه که شسته سوار شدند اولاد آلبان
افواجی که در پسرون دروازه مشغول مشق بودند تشریف بردند
تواضع مشق و نظام افواج منصوره در نظر مبعوث اعلیحضرت پادشاهی

و بعد از آن در میان اقبال بزرگ پادشاهی اسپه باغها رسیده
و بان دو نفر توپچی که خنشان سوخته بود هر که ام شست توان
انعام رحمت فرمودند و سایر توپچیان نیز مورد رحمت و نوازش
ملوکانه گردیدند

بِأَنَّكَ الْغَالِبُ

روزنامه اخبار دارالخلافه طهران

روزنامه وقایع اتفاقیه

جلد اول
شماره های ۱-۱۳۰

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
یا همکار
مرکز مطابعات و نطبعات رساله ها

تهران
۱۳۳۳

روزنامه های دولتی زمان قاجار

شرافت

شرف

روزنامه های غیر دولتی خارجی زمان قاجار

شماره ۸۵۲ - ۱۳۱۰ - سال سیزدهم - N° 852 - XIIIème Année

(قیمت اشتراك سالانه)
 درمهر و ممالک شامیه و فرنگستان و آمریکا
 يك ليرای انگليسي
 درممالك عروسه ايران ۴۰ قران
 و درممالك روسيه ده مانات
 هندوستان و جزاير محيط هندی
 اروپيه
 مكاتب في امروني امضای
 واضع بزبونه نيت
 اين مجله موثقا مامی سه بار طبع می شود

حکمت ۱۳۱۰

مدیر و منشی مجله
 زعيم الدوله دكتور
 ميرزا محمد مهدي خان
 رئيس المجله - درمهر
 REVUE "HEKMET"
 Directeur-Rédacteur
 ZAYIM EL DAWLAH
 Et Myrza M. Mahdy Khaw
 Rais El Hokama
 CAIRE-EGYPTE

پنجشنبه ۱۰ جمادی الاول سال ۱۳۲۳ هجری قمری و علمی و ادبی و تجاری ۱۳۰۰ مادر و اولیه سال ۱۹۰۵ میلادی

بظهور نیوست : خاک ایران آبت آب را هم نکرده
 و نکشید . و عنصر آجینی را از خود دفع نمود . هضم
 اش بطل شد . یعنی قانون تأثیر وسط و استحاله ناقص
 در کامل و متأخر در مترق . پس از این استخراج و استهلاک عنصر
 مخالف در هیئت عضویت کلیه و قلب ماهیت جاری
 نگشت مگر به بطالت زیاد . زیرا با بقا عده فلسفه بسیار
 زمانت باستی تا طبیعت تبیه ملة غالبه که در درجات
 پست حضارت بودند و بسیر دادن ایشان در درجات
 متوسطه و رساندن آنان پایة امة مغلوبه مشمول بشود . تا از
 نوسیر چرخ ترقی از آنجائی که مانده بود متخدا برآید .
 بلکه در عرض این زمان بالعکس عوامل مؤثره دیگر از
 قبل غلبه و تضییق و استبداد در زبان و عادات و دین
 و اخلاق ملة محکومه تأثیر بخشیدند . ولی معلوم است که
 درخت سر بلند را همچنانکه سر بالا کشیده بای نیز همان
 طور در اعماق خاک فرورفته و همان طور که در آوج هوا
 شاخها داده و بهر سوی شب و فروع انداخته در دل زمین
 هم رگه و ریشه های منشعب بهر سمت تنیده و قمر ارض را
 از آنان نمکسوه پرموده دستهای این اندام نباتی درجوه

- فهرست مندرجات
- تحقیق احوال کنونی ایران .
 - حکایات افلاطون یا پلاتون حکیم یونانی .
 - اخبار گوناگون .
 - حضرات و کلا . حکمت در ایران باقیها هم انبیه .
 - اخبار موکب همیونی در فرنگستان .
 - اخبار محلیه = اکتشاف حیوان مرض سفلیس .
 - تقریظ جریده گرامی کمال .
 - بقیه از اکتشاف گوهر گر آنها .
 - تاراج ریکی مرده های نیاکان .
 - تلفراهای روزانه جنگی و سیاسی .
- تحقیق احوال کنونی ایران
- از آثار قلم جناب فضائل مآب آقا سید حسن
- مدیر جریده (گنجینه فنون) در تبریز
- بقیه از شماره پیش
- مذمتی این سیل عرم در ایران باند و آن زمین را
 بزرق نموده ای (یا ارض ابله) نیامد (وقفی الامر)

[صفحه ۱] [شماره ۲۲] [سال نول] [بر میسه]

مدرسه کلی
 جلال الدین الحسینی مؤسس الاسلام
 صاحب امتیاز روزنامه حقیقی
 و یونسفه (حل النین)
 جوان مرسلات
 طهران خیابان لاله زار
 نام مستتر میرزا سید حسن کاشانی
 دفتر
 ادا شیخ میرزا کاشانی
 غیر از روز های جمعه هر روز
 طبع و توزیع میشود
 روزنامه یونسفه یعنی آزادی سیاسی اخباری تجاری علمی ادبی طلائع عالم است
 نا انشا قبول و در انتشارش اعزاز آزادی است

حَبْلُ الْمُنِينِ

۱۳۱۱
 طهران

قیمت اشتراك سالانه
 طهران ۳۰ قران
 سایر بلاد داخله ۳۵ قران
 روسیه و قفقاز با سنان
 سایر ممالک خارجیه ۳۰ قران
 (قیمت يك نسخه)
 در طهران يكصده دینار
 سایر بلاد ایران سه مائت است
 قیمت اعلان مطبوعی
 در طهران است

شنبه ۱۲ ربیع الثانی ۱۳۲۵ هجری قمری و ۵ خرداد ماه خلیفگی ۱۹۰۷ میلادی

و نموده محض نیت . پس بر ما لازم است حقیقت خود
 رئیس را بول کنده از گردنم بعد بدقت اصول ترتیبات
 آنرا را زیر نظر مراقبت نابوریم و چون حاکم آنرا
 ملکت حمید فوراً قبول و اجرا کنیم
 حالاً ما من میخواهیم در امروز یکی از ترتیبات
 پارلمنت انگلیس را در اینجا عرض برسانم و خاطر
 محترم و کلاه محترم شما را مطلع نموده خود وضع
 حکم را حدیثی تمیز نگر نشین فرموده این عیب را
 رفع نمایند
 وضع مجلس شورای ملی ما بر این جاری شده است
 حقیقت هر چه دو سه روز مهلت یکی از وزارتخانه حاکم
 شمرده باشد هر چه نامشرا طبع و هر آن وزیر
 مسئول را از پیشگاه همیونی طلب نمایند ولی محض
 آنکه دیگری در آنجا عیب شد . از چهار روز نمیکند
 که با وزیر ترم نیز همان کار را کرده امین اجتناب
 جوش او را فراهم میکند بحدیث واضح حسب وزراء
 یا بدستگاه است و عرض با و کلاه اگر خوب از آن
 مراد است طبقه تمام و کلاه محترم بود . اگر بر خلاف
 از عهده مسئولیت و انجام تکلیف برآید . رجلی با نفا
 تعارضه وزیر حضور است
 بر عرض که کار هر بالا گرفت و ایراد هر و کلاه
 وارد آمد راه فرار را برای آنها باقی است هر کدام
 فرما هر دوازده نگویید من در این کار رأی ندارم
 و انشاء تکرمم لکن ا حاکمیت آزادی را می سرا
 بیول نمود و بیرون داشت ما بطور چه همین حاکم
 و رفته عیب داده اند و حقیقتاً کاشانه ملون
 فرما هم معلوم شد که رأی داده و حقیقتاً داده آیا من

تقریب مشر و طبیعت

گویا اول دولتی که در عالم نواذ مشروطه شد
 حاکم و انسانی مشقت را بر این پایه متکون بود دولت
 انگلیس است در زمان ایزد سال قبل و تا کنون فرنگی
 و استقامت آن حاصل شد و عهد بنیاد و امانت بنیاد
 دنیا که در علم پیشک رنجها برده و کتابها تکلیف نموده
 اند مطلقه اند حقیقت بهترین ترتیبات حکمرانی و سلطنت
 همان وضع مشقت انگلستان است و این جهت است که
 در این قرن گذشته تمام دول اکثر جوره انقلاب و شورشی
 گردیدند و از همه دول اروپا زیاد تر ترقی نموده است
 پس حالا حقیقت ما در سوری در سرها داخل کرده و فوراً
 داخل در حوزه دول مشروطه و صاحب کنستی نویسنده بودیم
 خوب است شیوه شیوای آنها را حتی الاکان از دست
 نبریم و بسوی ترتیب حقیقت بعد از ایزد سال رحمت
 و صد هزار تحریک و فکر قبول حاکم کرده اند و هر پناه
 آن ترتیب ترتیبات محرم القوم را بایل شداید نابور رفتار
 کنیم مسلم است که هر چه ما میخواهیم تمام مواضع مشروطه
 را فرما هر دو خودمان تحریک کرده و با چندین خود نظر
 داریم افلا تا نویست سال دیگر وقت لازم داریم و گرفتار
 همان انگلیسی باید بشویم حقیقت دول اروپا در فرنگی
 بیانی مثلا شده اند و واضح است که امروزه ما نویسنده سال
 وقت آورده و خاطر جمع نداریم و بر اعمال و کوتاهی
 خود خواران حاکم را طلبه است که در نظر دانشمندان
 یونیه و پیمان نیست
 بخلاف ترتیبات آنها جاری است که عریض نظر یکصد
 چنانکه ناشی مصالح کار را حقیقت میشود تعلیم صرف

مشهورترین روزنامه های فارسی زبان که در خارج از کشور چاپ و وارد ایران می شدند.

روزنامه های غیر دولتی خارجی زمان قاجار

(شماره ۱) (شماره اول)

قانون

قیمت اشتراك سالانه
دو طهران ۲۰ تومان
سایر ولایات داخله ۲۵
خارجیه ۳۰

قانون

مشتاقان مطبع و
توزیع میشود

قیمت يك نسخه
دو عباسی

برئیس میرزا ملک علی المظالم الدوله

اتفاق عدالت ترقی

محل صدور این جریده در دفتر خانه کبابی الغیبات شرقی در صحنه کوچه لوبیارد نمبره ۳۸ در شهرت

محل توزیع دو طهران و تبریز مستجابخانه تربیت

بلا تین آن وجود حای کاین که در ایران حاضر خدمت ماک هستند دیگر سنی خود اعتمادات که بگویند جزهای ما منتفی ندارند . ما خودمان این جریده را منتفی کند هیچ . هر نقل و جزی که مارید به پول و به قیمت عالی خود علم خرید .

بدهی است که در اینجا مراد ما از غش و غیر آن عز جاست . که بیعت عمل و قدرت قلم بتواند در جلد مت نام طلعی ساخت .

حق قدرت قلم را هنوز اهل ایران درست ملاحظت نشده اند زیرا که درجه قدرت قلم بسته بدرجه آزادی قلم است .

در هر دولتی که مردم مفلون هستند افکار حسنه خود را بطرزهای حسنه بیان نمایند قلم فضلا بهترین مدخل ترقی است .

جمع بزرگای قلمی فرانکستان اشخاصی هستند حسنه حد و شرافت خود را بزرگ قلم روز دادند .

جمع تنظیمات و ترقیات دنیا و کل نجات استقلال و شوکت ملی حاصل قدرت قلم است . اما کدام قلم .

از آزادی قلم در اینجا چند نفره قلمت خدایت میاوریم . ماورین خارجه از ایران قلم هرمانه خواند آشکار در تحریرات خود این خطایق را دائم شرح میدهند که مردم ایران و بخصوص اهل نظام از وضع حایه دولت خود بجهدی بیزار و منتشر هستند که در مقابله هیچ دشمن خارجه بشک نبر علی نخواهند کرد بلکه هرآنکری که از خارجه بیاید به بیلی و بتشکر استقبال خواهند آمد .

یک از اسر تپسای ما که سر پر شور و دل پر خون دارد مضامین فوق را شنیده اینطور میگوید .

واقع ماورین خارجه درست فهمیده اند . لشکر ایران چرا بچنگد و از برای چه بچنگد .

روح لشکر در کلبوس شخصی و در نیرت دولتخواهی است و دولت ما بر خود حتم کرده است که حفظ کلبوس را در زبان ظریفی بشنود بکند .

کدام خواری کدام پسی است که بر آسمان لشکر و بر عموم توکرهای دولت وارد نیاموده باشد .

مواجب و جیره و مستمری تپسایند سهیل است به بیاید مشغوب و حقوق و شأن ظاهری را در چه نوع بزرگای و تا تصور حده آلت سحره نشا ساخته اند .

این روزنامه هفته یکبار در روز چهارشنبه مطبع در بوم هفتشنبه توزیع میشود و از هر گونه وقایع و اخبار و علوم و صنایع و تجارت و ادبیات و غیره سخن میگوید مقاله ای که نام پروتیک دولت و مزید بحال ملت باشد بکمال عنایت قبول و درج میگردد در مسائلی که با ادار معیر صدر صورت نشر و عدم آن صاحب حق مطالبه واسترداد ندارد بکمال بدون ترس و با هم ادار قبول نخواهد شد

(فهرست مند رجعات)

(اخبار خارجه - رای سیاسیون - تهدیل قاسم)
مکتوبیا و شعب بلغاریا - مسکوه بلغاریه - گرفتاری شورشیان - توقیف دول - فرانسه - اسپانیا - قیصر روسیا - سکا حدیل حجاز - کتابیه سکورا مروسیا - تریا - اخبارات تلگرافی - اخبار داخله ایران مکتوب تبریز - مکتوب از استارا - مخلص مکتوب صدیق الادب - اشعار - ممدورت - استراپاد - کتاب فیزیک

(شماره بیست و دوم) (صفحه اول)

سال پنجم آغاز

قیمت سالانه ایوبه بیات
در مدار الحلقه طهران
سه تومان (۳)
در سایر مساکت محروسه ایران
سی و پنج تیران (۳۵)
در علییه و مصر و سایر بلاد عثمانی
پنج روال هجده (۵)
در امریکا و ممالک فرنگستان
پنجاه و پنج تریک (۲۵)
در ممالک روسیا و قفقازستان
دهمات (۱۰)
در چین و ممالک هندوستان
پانزده روپیه (۱۵)

شیراز

۱۳۱۶ هـ / ۱۸۹۸ م

وجه بیست و سه ماهیانه ادار است

(۴ آبان - جلالی)

(شماره بیست و دوم)

صورت عنوان مراسلات

اداره روزنامه (تربیت)
طهران خیابان نسرین
صاحب امتیاز و نگارنده
فرج انصاری

FARADJOLLAH
al Hosseini
Redacteur en Chef de
Journal (Shiraz)
TEHERAN, Perse

قیمت اعلان مطری یکقران
در تکرار اداره رجوع نمایند

روز چهارشنبه ۲۹ رجب سنه ۱۳۲۱ هجری - مطابق ۲۱ اکتبر ماه فرانسه سنه ۱۹۰۳ میلادی

این روزنامه هفته یکبار در روز چهارشنبه مطبع در بوم هفتشنبه توزیع میشود و از هر گونه وقایع و اخبار و علوم و صنایع و تجارت و ادبیات و غیره سخن میگوید مقاله ای که نام پروتیک دولت و مزید بحال ملت باشد بکمال عنایت قبول و درج میگردد در مسائلی که با ادار معیر صدر صورت نشر و عدم آن صاحب حق مطالبه واسترداد ندارد بکمال بدون ترس و با هم ادار قبول نخواهد شد

(فهرست مند رجعات)

(اخبار خارجه - رای سیاسیون - تهدیل قاسم)
مکتوبیا و شعب بلغاریا - مسکوه بلغاریه - گرفتاری شورشیان - توقیف دول - فرانسه - اسپانیا - قیصر روسیا - سکا حدیل حجاز - کتابیه سکورا مروسیا - تریا - اخبارات تلگرافی - اخبار داخله ایران مکتوب تبریز - مکتوب از استارا - مخلص مکتوب صدیق الادب - اشعار - ممدورت - استراپاد - کتاب فیزیک

مشهورترین روزنامه های فارسی زبان که در خارج از کشور چاپ و وارد ایران می شدند.

روزنامه های غیر دولتی داخلی زمان قاجار

مشهورترین روزنامه های فارسی زبان که در خارج از کشور چاپ و وارد ایران می شدند.

روزنامه های غیر دولتی خارجی زمان قاجار

مشهورترین روزنامه‌های فارسی زبان که در خارج از کشور چاپ و وارد ایران می‌شدند.

چرا برخی روزنامه های فارسی زبان در خارج از کشور چاپ می شد؟

چون هم امکانات چاپ و نشر در خارج
بیشتر از کشور بود و هزینه های چاپ
کمتر می شد. و هم از سلطه و **حاکمیت**
استبدادی ایران به دور بوده و از **خطر**
سانسور حکومت در امان بودند.

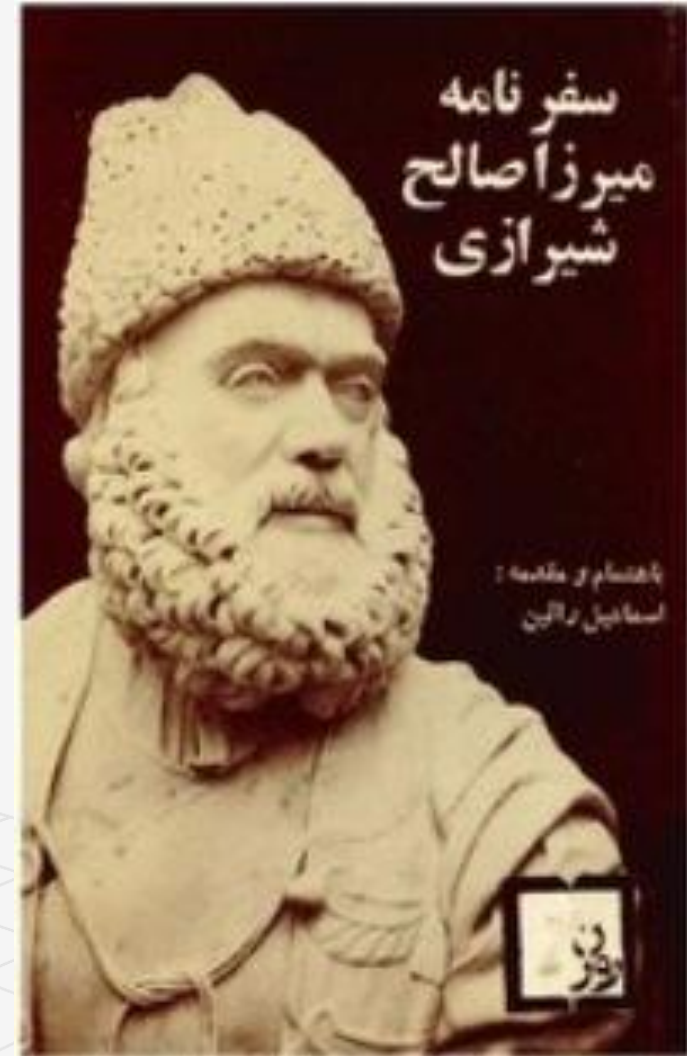

ب - آثار روشنفکران:

۱- سفرنامه ها:

اولین نشانه های اندیشه های نوین، در سفرنامه های عهد قاجار مشاهده می شود. **سفرنامه میرزا صالح شیرازی** - از اولین دانشجویان اعزامی به خارج - از معروف ترین این آثار است.

میرزا صالح شیرازی در سفرنامه خود به روشنی از اندیشه های نوین غربی، به ویژه نظام حکومت مشروطه انگلیس، تعریف و تمجید کرده است.

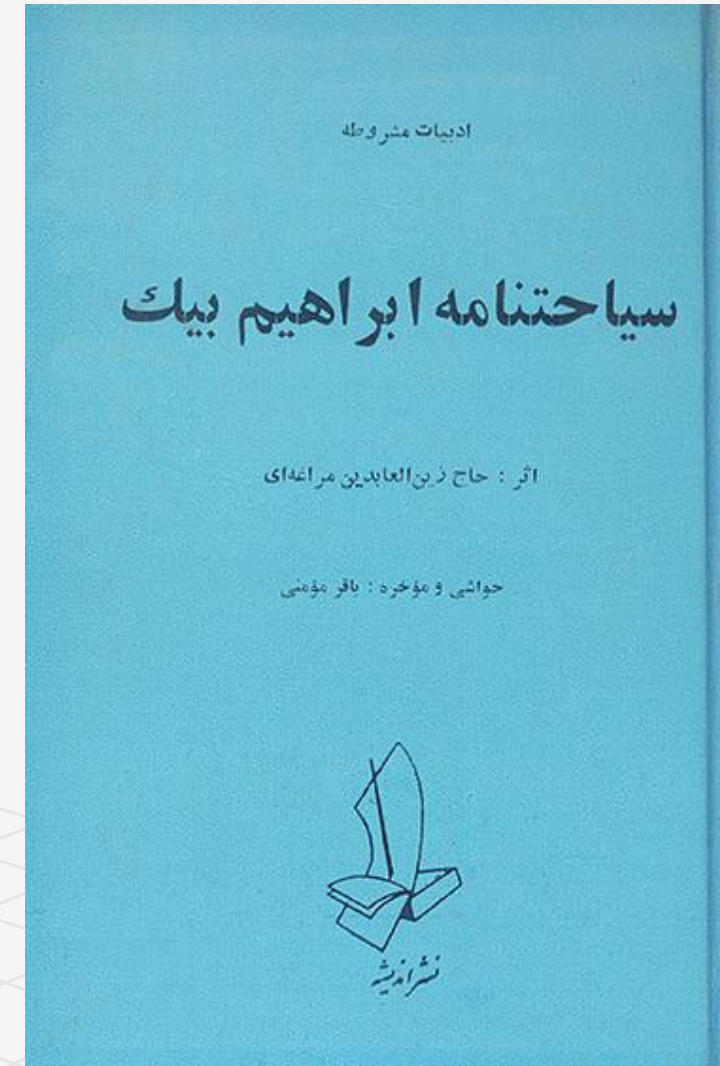

ب - آثار روشنفکران:

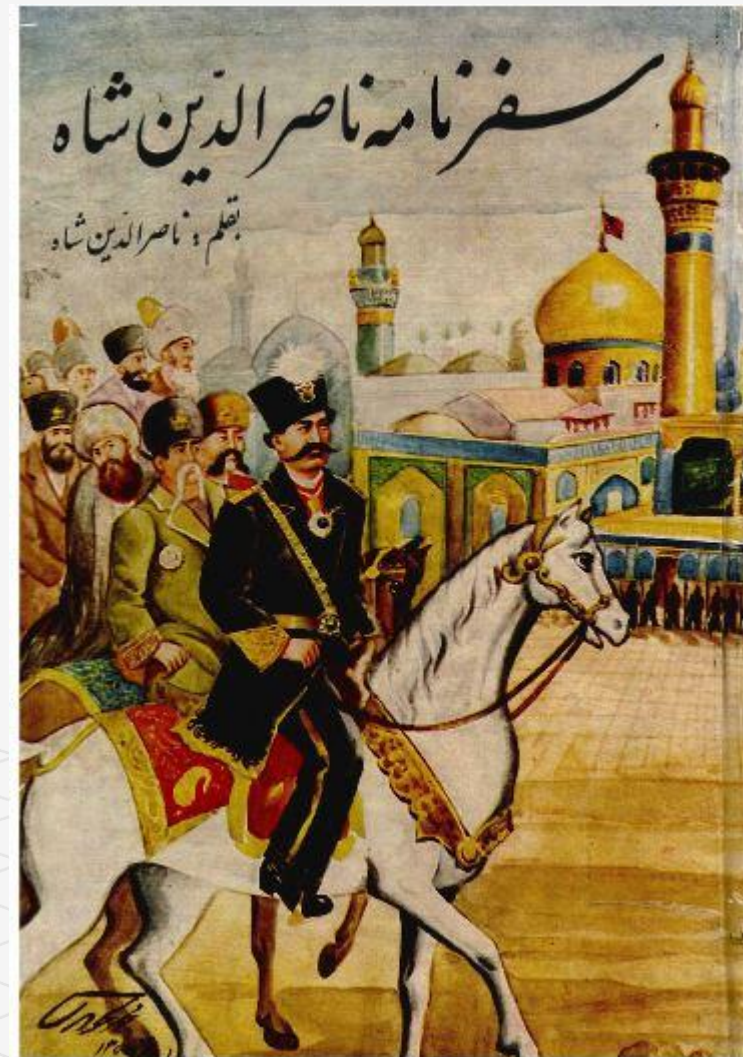
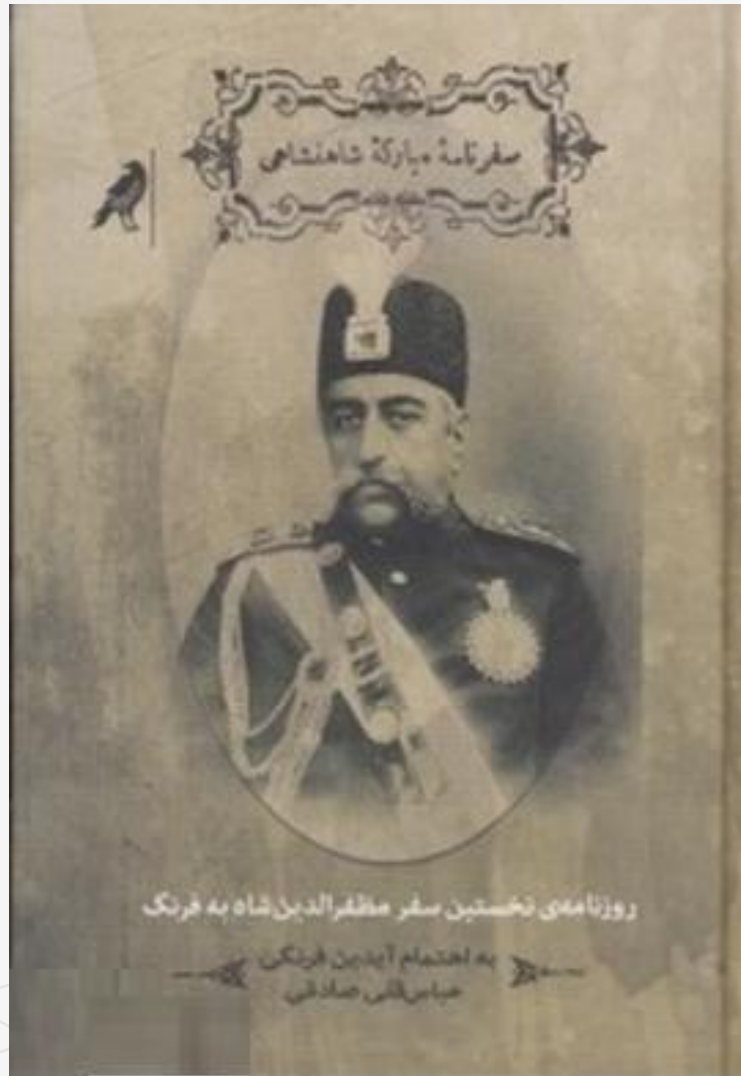
۱- سفرنامه ها:

سیاحت نامه ابراهیم بیگ اثر حاج زین العابدین
مراغه‌ای، یکی دیگر از این آثار است.

در این سفرنامه، اوضاع نابسامان کشور به
زبان ساده بیان گردیده و در مقابل، از
ویژگی‌های مثبت تمدن غرب سخن گفته
است.

سفرنامه های شاهان قاجار

ب - آثار روشنفکران: در پیدایش مشروطه خواهی مؤثر بودند.

میرزا فتحعلی آخوندزاده

عبدالرحیم خان طالبوف

میرزایوسف خان مستشارالدوله

میرزاملکم خان

ب - ویژگی روشنفکران قاجار

پذیرش اندیشه های غربی و شیفتگی و خودباختگی بی چون و چرا در برابر فرهنگ بیگانه، از ویژگی های بارز افکار این افراد بود. آنان نهضت مشروطه طلبی مردم ایران را که بر مبنای عدالت خواهی و نفی استبداد و استعمار بود، با عقاید برخاسته از اندیشه های وارداتی و غربی خود درآمیختند.

شیوه های حکومتی ناصرالدین شاه

ناصرالدین شاه پادشاهی
خودکامه بود که در طی
حکمرانی پنجاه ساله اش، با
شیوه های استبدادی، از
ابراز علنی انتقادهای مردم
جلوگیری می کرد.

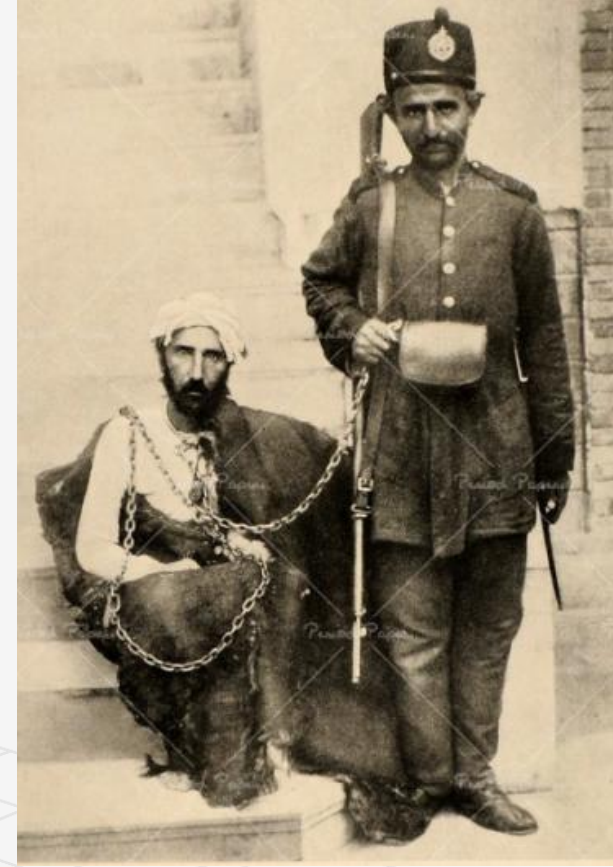

قتل ناصرالدین شاه

صحنه قتل ناصرالدین شاه روی جلد روزنامه فرانسوی

میرزا رضا کرمانی

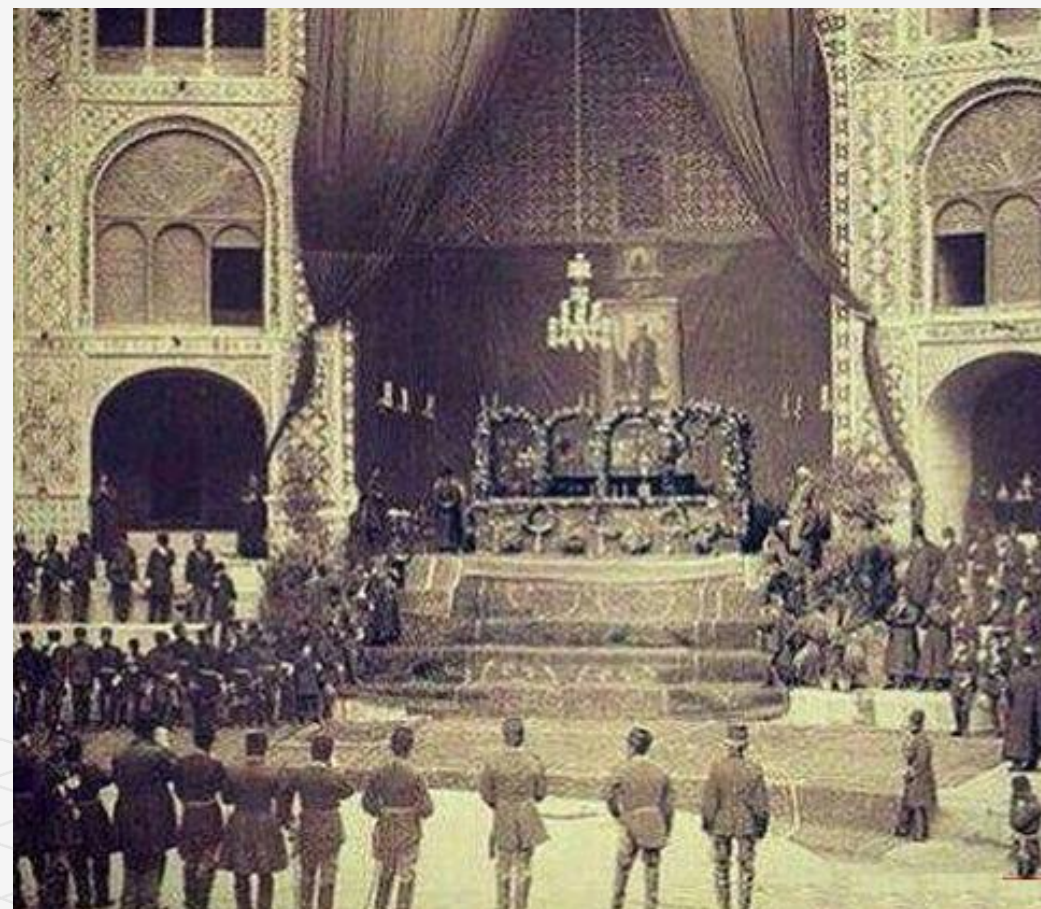

در اواخر دوره سلطنت ناصرالدین شاه، مردم، رفته رفته اعتراض خود نسبت به حکومت قاجار را آشکار کردند. ترور ناصرالدین شاه، آخرین نمونه این نارضایتی عمومی بود.

اعدام میرزا رضا کرمانی

تشيع جنازه ناصر الدين شاه

دفن ناصرالدين شاه در حرم عبدالعظيم حسنى

نگارخانه:
ابوالقاسم بن محمد تقی نوری

تاریخ:
۱۲۸۱ هـ.ش

مکان:
ایوان حرم مطهر حضرت عبدالعظیم الحسینی (ع)

سنگ قبر ناصرالدین شاه در کاخ گلستان

جانشینی مظفرالدین شاه

جانشین ناصرالدین شاه پسرش،
مظفرالدین شاه، فردی سست عنصر، بی
اراده و بیمار بود و توانایی سروسامان
دادن به امور کشور را نداشت. اما در
عین حال، رئوف و مهربان بود.

دوران ولیعهدی مظفرالدین در تبریز

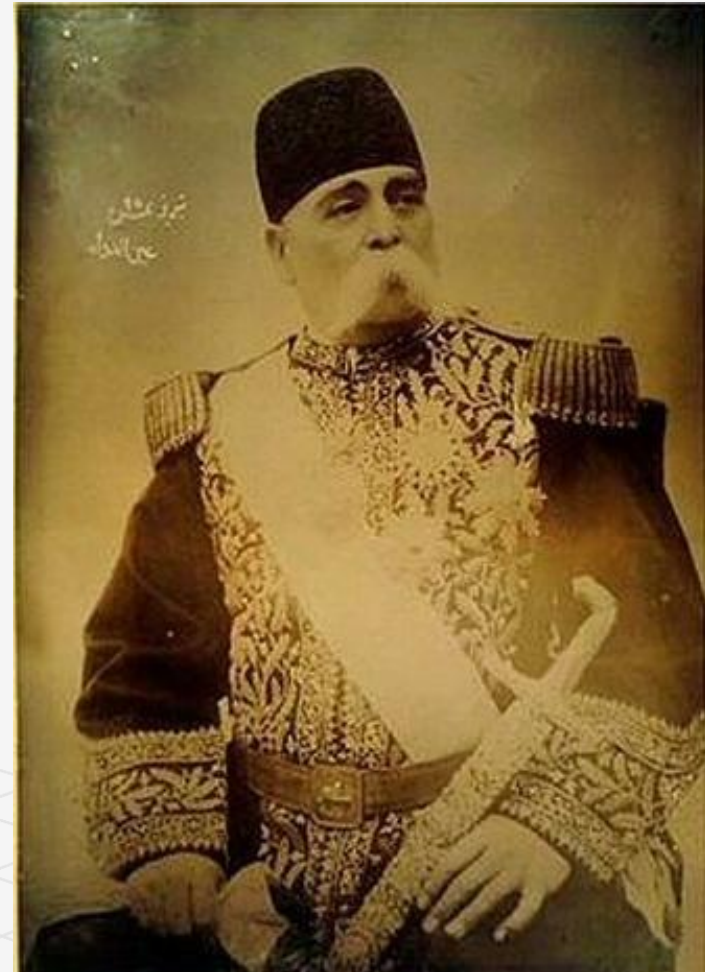
به تخت نشستن مظفرالدین شاه

ظل السلطان مسعود فرزند ارشد ناصرالدین شاه

صدر اعظم و همه کاره حکومت مظفرالدین شاه

مظفرالدین شاه، عین الدوله را
که فردی **مستبد** بود، به عنوان
صدراعظم انتخاب کرد و **اداره**
مملکت را به او سپرد.

سفرهای مظفرالدین شاه به فرنگ

مظفرالدین شاه مانند پدرش، سه بار
به اروپا سفر کرد.

پیامد این سفرها، هزینه هایی
سنگین بود که دولت با گرفتن وام از
بیگانگان، آن را تأمین می کرد.

زمینه های نارضایتی مردم از حکومت مظفرالدین شاه

همزمان با سفرهای شاه به فرنگ، در روزنامه ها ماجراهایی از این سفرها درج می شد و **خشم عمومی** را برمی انگيخت.

زمینه های نارضایتی مردم از حکومت مظفردالدین شاه

خشونت های عین الدوله و حاکمان ایالت ها، همراه با فقر عمومی و رکود شدید اقتصادی نیز، بر این نارضایتی ها می افزود و کشور را در آستانه یک شورش سراسری قرار می داد.

شروع اعتراضات مردم به حکومت مظفرالدین شاه

محرم سال ۱۳۲۳ق / فروردین ۱۲۸۴ش
مناسب ترین فرصت برای اعتراض های
مردمی فراهم شد.

روحانیون با استفاده از حضور مردم در
مراسم عزاداری حضرت اباعبدالله الحسین،
ضمن تکیه بر جنبه ستم ستیزی قیام آن
حضرت، پیام عدالتخواهی را بین مردم تبلیغ
می کردند.

از این تاریخ تا ۱۴ جمادی الثانی ۱۳۲۴ق / ۱۴
مرداد ۱۲۸۵ش سلسله حوادثی رخ داد که
سرانجام به پیروزی نهضت مشروطه انجامید.

مهم ترین حوادثی که منجر به نهضت مشروطه شد.

۱. ماجرای نوز بلژیکی

۴. فلک شدن بازرگانان

۲. نارضایتی مردم ایالت ها

۵. مهاجرت صغرا

۳. ماجرای بانک استقراضی روس

۶. مهاجرت کبرا

۱. ماجرای نوز بلژیکی

یکی از حوادث شتاب دهنده جنبش مشروطیت ماجرای نوز بلژیکی بود. این واقعه واکنشی در برابر **توهین** به **مقدسات** مردم مسلمان ایران به شمار می‌رود، که آغازگر یک **جنبش عمومی** شد.

اروپاییانی که در تهران بودند، در **مراسم سال نو** محفلی می‌آراستند و در آن، با پوشیدن لباس‌های مختلف و زدن صورتک (ماسک) بر چهره، **جشن بالماسکه** برپا می‌کردند.

تمسخر لباس روحانیت توسط نوز بلژیکی

در مراسم سال ۱۲۸۳ش موسیو نوز بلژیکی، او که طبق قرارداد گمرکی ایران و روسیه (۱۲۸۰ش) کارگزار روس ها در امور گمرک ایران بود، با لباس روحانیان و در حالی که قلیان به دست داشت، عکس گرفت.

اعتراضات به عمل نوز بلژیکی

عکس نوز بلژیکی در محرم ۱۲۸۳ش در میان مردم عزادار پخش و موجب اعتراض مردم شد؛ زیرا بلژیکی ها که از سال ۱۲۷۶ش اداره گمرک های ایران را به دست گرفته بودند، با **بدرفتاری**، افکار عمومی را بر ضد خود تحریک کرده بودند.

نوز بلژیکی

رهبری حرکت اعتراضی مردم علیه نوز بلژیکی

رهبری این حرکت را **آیت الله سید عبدالله بهبهانی** به عهده داشت. در واقع این اولین جرقه نهضت **مشروطه** بود.

پس از آن، طرفداران نهضت تلاش کردند حرکتی را که سید عبدالله بهبهانی آغاز کرده بود، بدون نتیجه رها نشود. به اعتقاد آنان، این گام با موفقیت به پیش می‌رفت، قدم‌های مهم‌تر پشت سر آن برداشته می‌شد. بنابراین، **آیت الله سید عبدالله بهبهانی** با **آیت الله سید محمد طباطبایی** متحد شد. این اتحاد، تا پایان حرکت مذکور، ادامه یافت.

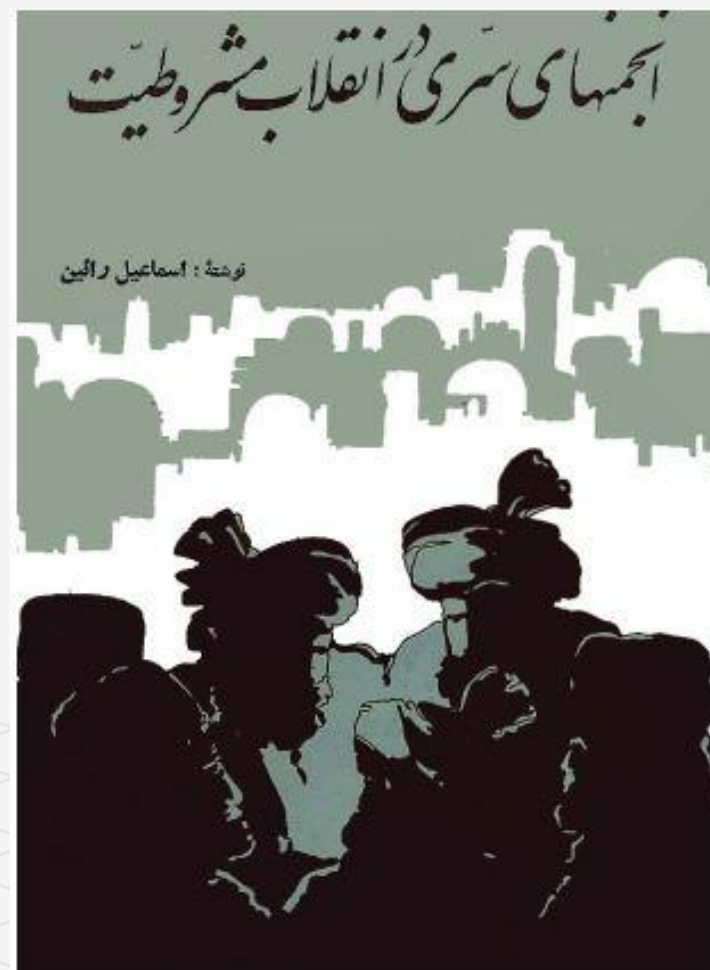
آیت الله سید محمد طباطبایی

آیت الله سید عبدالله بهبهانی

فعالیت رهبران روحانی نهضت مشروطه

همکاری این دو سید روحانی،
مردم ستم‌دیده و آزادی‌خواهی را
که از مدت‌ها قبل در «انجمن‌های
مخفی» تشکّل‌های کوچکی فراهم
آورده بودند، امیدوار ساخت، تا از
گوشه و کنار سر برآورند و آماده
قیام شوند.

تحصن در حرم عبدالعظیم حسنی (ع) در شهری

بعد از اعتراض به ماجرای نوز
بلژیکی و هم زمان با سفر سوم
مظفرالدین شاه به اروپا، عده‌ای از
بازرگانان در حرم حضرت عبدالعظیم
(ع) تحصن کردند.

۲. نارضایتی مردم ایالت ها

غیر از کرمان در دیگر ایالت ها و شهرها نیز شرایط نامساعد بود؛

شعاع السلطنه حاکم فارس، با ستمگری های خود، موجب نارضایتی مردم شده بود.

مردم خراسان از ستمگری های غلامرضا خان آصف الدوله به جان آمده بودند.

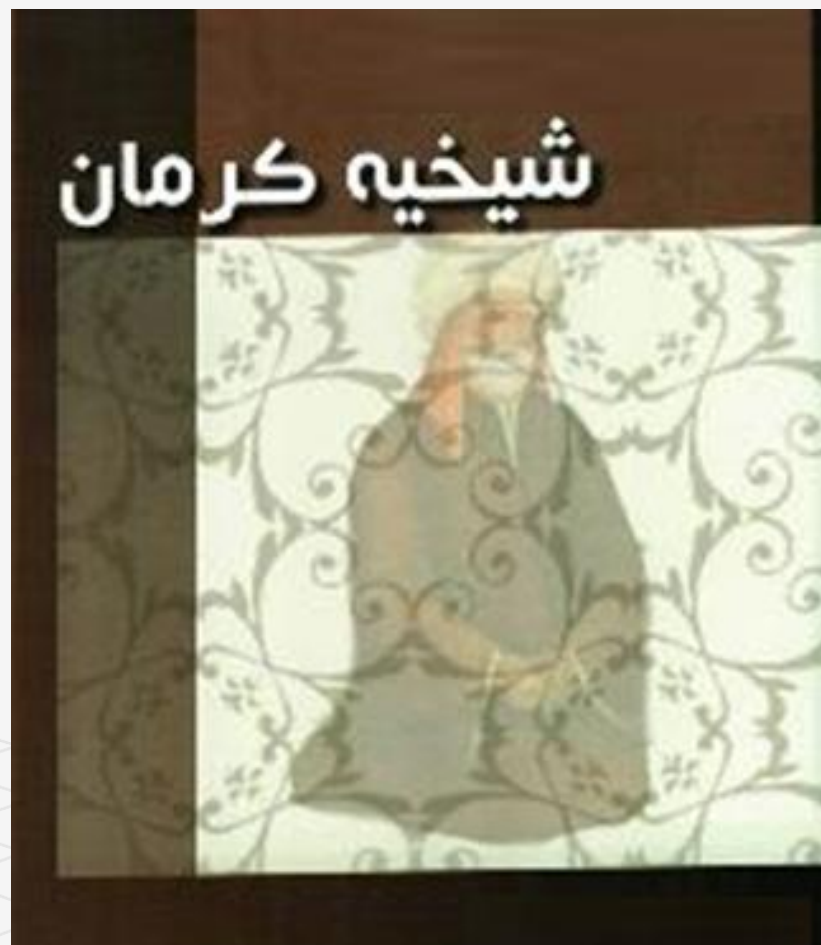
شعاع السلطنه

غلامرضا خان آصف الدوله

اتفاقات فرقه شیخیه کرمان

در ایالت ها نیز حادثه هایی رخ داد که نشانگر فراگیر بودن **نارضایتی** مردم بود. معروفترین این حوادث ماجرای **شلاق خوردن** سه تن از **علمای کرمان** بود که برای مقابله با فرقه «**شیخیه**» در این شهر قیام کرده بودند. این سه، پس از آن که به **فلک بسته** شدند، از **شهر اخراج** گردیدند.

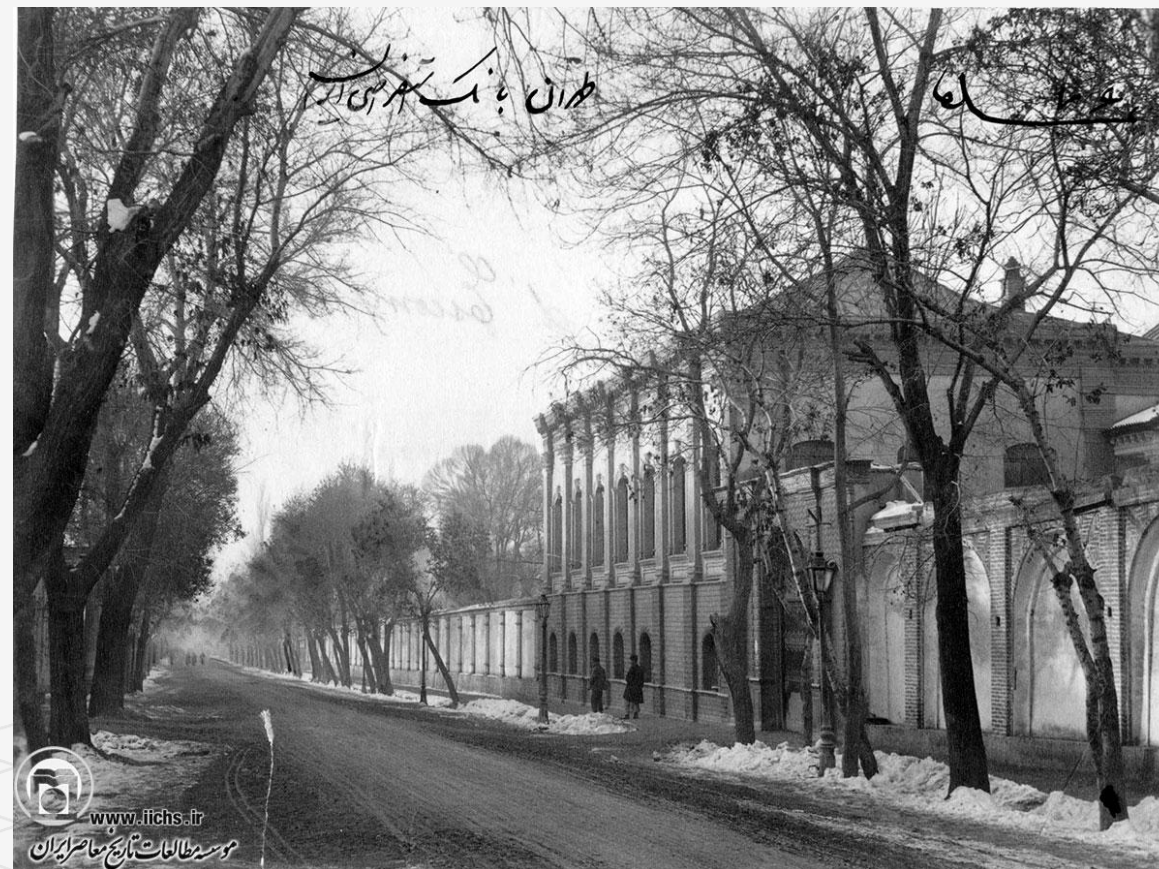
اعتراض واعظان تهران به توهین به روحانیون کرمانی

در ماه رمضان سال ۱۳۲۳ ق، به ویژه
ایام عزاداری امیرالمؤمنین (ع) محور
اصلی سخنرانی واعظان تهران،
موضوع توهین به این عالمان بود که
برای حفظ تشیع در برابر فرقه های
ساختگی به پاخاسته بودند.

۳. ماجرای بانک استقراضی روس

با وجود مخالفت عمومی، روس‌ها در محل یک **قبرستان متروک** در تهران، **ساختمان بانک استقراضی روسیه** را بنا کردند. **آیت الله سید محمد طباطبایی** به شدت با این کار مخالفت کرد. مردم نیز از این اقدام روس‌ها، ناخشنود بودند. بنابراین، یک **اعتراض عمومی** شکل گرفت، اما روس‌ها، با بی‌اعتنایی، به کار خود ادامه دادند. تا اینکه موضوع به اطلاع **مراجع تقلید نجف** رسید.

تخریب بانک استقراضی روس

آیت الله سید محمد
طباطبایی و سید عبدالله
بهبهانی و روحانی دیگری به
نام میرزا مصطفی آشتیانی به
همراه مردم تهران در یک
شورش عمومی، ساختمان
مذکور را با خاک یکسان
کردند.

۴. فلک شدن بازرگانان

در دوران قاجاریه برخی از کالاهای مورد نیاز مردم مانند **نفت**، **کبریت** و **قند** از روسیه وارد می‌شد. در اثر **جنگ روس و ژاپن** نرخ قند افزایش یافت و شعله‌های اعتراض مردم را برافروخت.

۴. فلک شدن بازرگانان

به همین دلیل تجار تهران را در بازار به چوب بسته و فلک کردند.

بعد از به چوب بستن تجار، شهر به هم ریخت؛ **بازارها بسته شد** و مردم در **«مسجد شاه»** گرد آمدند.

بیشتر بدانید.

عین الدوله گران شدن قند را بهانه کرد تا از مردم، زهر چشم بگیرد. به اشاره او، **علاءالدوله**، حاکم تهران، بازرگانانی را که در ماجرای نوز بلژیکی به حرم حضرت عبدالعظیم پناهنده شده بودند، احضار کرد و برخی از آنان، از جمله **حاج سیدهاشم**، تاجر خوشنام قند، را به **فلک بست**.

علا الدوله حاکم تهران

عبدالمجید میرزای عین الدوله

تعطیلی بازار تهران به دلیل فلک بستن تجار

تجمع مردم تهران در مسجد شاه «امام»

به دنبال آزار و اذیت بازرگانان، در مسجد شاه، مجلسی بزرگ برپا شد. این تجمع، با توطئه امام جمعه درباری و عوامل او که پشتیبان نظام استبدادی بودند، به تشنج کشیده شد و مأموران، با چوب و چماق به جان مردم افتادند.

پا درمیانی امام جمعه تهران برای جلوگیری از خشم مردم

در پی این تجمع، مردم نیرو گرفتند و کشمکش بین طرفداران استبداد و عدالت خواهان، شدت گرفت.

دولت به وحشت افتاد و با پادرمیانی حاج میرزا ابوالقاسم امام جمعه، به طور موقت، قضیه فیصله یافت. حاج میرزا ابوالقاسم، داماد مظفرالدین شاه بود. او از جانب شاه به امامت جمعه تهران منصوب شده بود و از وی و دربار، پشتیبانی می کرد.

حاج میرزا ابوالقاسم امام جمعه

تحصن علما در حرم عبدالعظیم

در پی این حادثه، اجتماع های بزرگی در منزل های علما برپا شد. به پیشنهاد آیت الله سید محمد طباطبایی، روحانیون و مردم، با حالت اعتراض تهران را ترک و در حرم حضرت عبدالعظیم تحصن کردند.

انواع مهاجرت مشروطه خواهان

مهاجرت صغری به حرم عبدالعظیم حسنی

مهاجرت کبری به حرم حضرت معصومه (ص)

۵. مهاجرت صغری

مهاجرت روحانیون و مردم به شهر ری و تحصن در صحن **حضرت عبدالعظیم** به مهاجرت صغری مشهور است.

این مهاجرت، اولین مرحله اتحاد نیروهای **ضد استبداد** بود. هر روز بر عده این مهاجران افزوده می‌شد.

اقدام مهاجرین برای دیدار با مظفرالدین شاه

عین الدوله برای بازگرداندن علما و مهاجران، به هر شیوه که متوسل شد، نتیجه نگرفت. از آنجا که درباریان فاسد، **مانع** از رسیدن **خبرهای صحیح** به مظفرالدین شاه بودند، مهاجران مجبور شدند **سفیر عثمانی** را واسطه قرار دهند و توسط او، خواسته های خود را به گوش شاه برسانند.

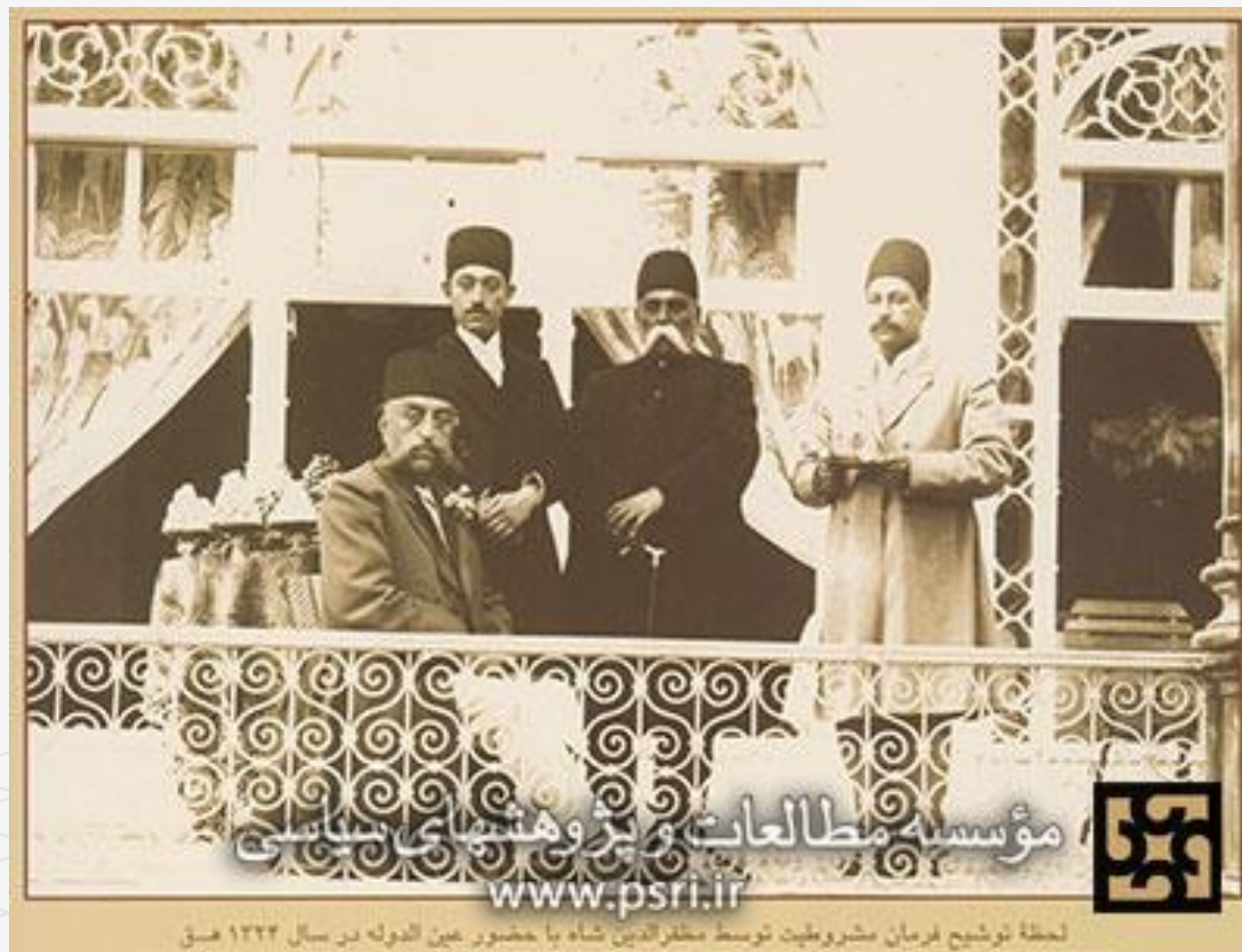
مهم ترین خواسته مهاجرین در مهاجرت صغری

۱- ایجاد عدالت خانه در همه شهرها، برای رسیدگی به شکایت های مردم و برقراری عدالت در جامعه.

۲- عمل به قانون اسلامی، به طور دقیق و به دور از ملاحظه های شخصی

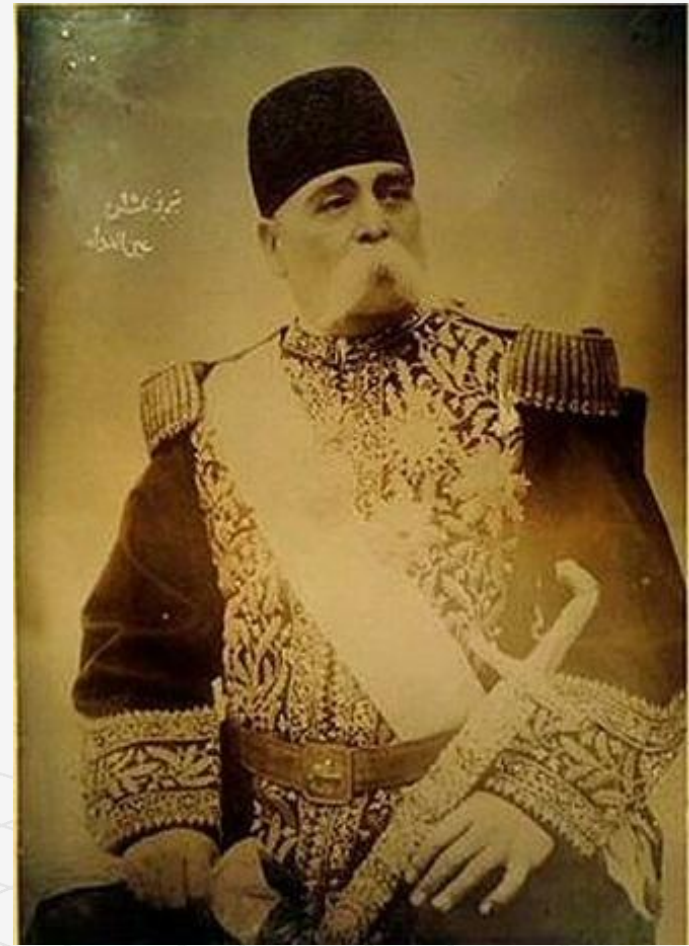
پذیرش خواسته مهاجرین صغری توسط مظفرالدین شاه

مظفرالدین شاه و عین
الدوله اعلام کردند که با
خواسته های مهاجران
موافق هستند. بنابراین،
مهاجرت صغری پس از یک
ماه، خاتمه یافت.

خلف وعده عین الدوله

هنوز مدت زیادی از بازگشت مهاجران نگذشته بود که معلوم شد **عین الدوله** به آنان **وعده دروغین** داده و در پی آن است که با **ایجاد اختلاف** در میان مهاجرین و **دستگیری، تبعید و زندانی** کردن رهبران قیام، جلوی حرکت های انقلابی دیگر را بگیرد.

۶. مهاجرت کبری به قم

عین الدوله به سخت گیری بیشتر پرداخت و تهران حالت **حکومت نظامی** به خود گرفت.

عین الدوله از **علما** خواست که به خانه هایشان بروند تا خواسته های آنان عملی شود. اما رهبران مردم، پس از بحث و تبادل نظر، تصمیم گرفتند این بار در اعتراض به اقدام های دولت، به **شهر مقدس قم** مهاجرت کنند. این مهاجرت که **گسترده تر** از مهاجرت قبل بود، به «مهاجرت کبری» معروف شد.

دلیل مهاجرت کبری

آیت الله طباطبایی چند بار به مظفرالدین شاه نامه نوشت و خواسته های مردم و بی اعتنایی عین الدوله را به او یادآور شد. اما این نامه ها یا به دست شاه نرسید و یا به آن ها توجه نکرد.

وقتی عین الدوله دستور دستگیری و تبعید **شیخ محمد واعظ** را داد، بین مردم و سربازان درگیری پیش آمد و در نتیجه، چند نفر **مجروح** شدند و طلبه ای به نام **سید عبدالحمید**، به شهادت رسید.

این حادثه، **خشم مردم** را برانگیخت و آنان **جنازه سید** را به مسجدی در مرکز شهر رساندند.

تحصن همزمان مردم تهران در سفارت انگلیس

به موازات مهاجرت عدالت خواهان به قم،
عده‌های در **باغ سفارت انگلیس** گرد آمدند
و به **بست نشستند**. سنت «**بست نشینی**»
و **تحصن** که از دیرگاه در ایران معمول بود،
بیشتر در **مساجد** و **زیارتگاه** ها و **اماکنی**
صورت می‌گرفت که مورد **احترام** مردم قرار
داشت و با **باورهای دینی** آن‌ها سازگار بود.

مشروطه خواهان، بدون پناهندگی به
سفارت انگلستان، می‌توانستند به
خواست‌های خود دست یابند.

تحصن مردم تهران در سفارت انگلیس

دولت انگلستان بر خلاف دولت روسیه که از دربار حمایت می کرد، به ظاهر پشتیبان نهضت مشروطه بود.

انگلستان، برای نیل به مقاصد و منافع استعماری اش این سیاست را در پیش گرفته بود. اما کسانی که از سیاست پیچیده استعمار انگلستان درک روشنی نداشتند.

نقش سفارت انگلستان در تحصن انقلابیون در باغ این سفارت

متحصنین در سفارت انگلستان نسبت به غرض های بیگانگان غافل بودند، از تجربه جنبش تنباکو، درس و عبرت لازم را نگرفتند. از این رو، سفارت انگلستان در تهران که آرزویی جز **اخراج** طرفداران **روسیه** را از دربار نداشت، **عدهای** از **عامل های** شناخته شده خود را در بین آزادی خواهان وارد و مردم را به تحصن در سفارت خانه تشویق کرد.

حضور مردم تهران باغ سفارت انگلستان

حمایت انگلستان از متحصین در سفارت

حضور حداکثری علما در قم

با اوج گیری نهضت، حکومت برای شنیدن خواسته های معترضان اعلام آمادگی کرد.

همراهی شیخ فضل الله نوری با مهاجرین در مهاجرت کبری

همراه با مهاجرت علمای تهران به قم، عالمان سایر شهرستان ها و مراکز ایالت ها نیز وارد میدان شدند و نهضت مردمی به اوج خود رسید. بخصوص، حضور **شیخ فضل الله نوری**، روحانی طراز اول تهران، در کنار **آیت الله بهبهانی** و **آیت الله طباطبایی**، بر استحکام قیام افزود.

شیخ فضل الله نوری

مهم ترین خواسته های مهاجرین در مهاجرت کبری

۱- برکناری عین الدوله از صدارت

۲- فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران

۳- ایجاد عدالت خانه

۴- تشکیل دارالشورا (مجلس نمایندگان)

امضای فرمان مشروطه توسط شاه

مظفرالدین شاه **تسلیم** خواسته های مردم شد.

او **عین الدوله** را **عزل** کرد و فرمان **تشکیل مجلس شورای ملی** را در **۱۴ مرداد ۱۲۸۵** صادر کرد.

موافقت شاه با تأسیس مجلس شورای ملی و عفو عمومی

(سواد دستخط مبارک حضرت اقدس والا)

اولاً از طرف فرین الشرف بندگان اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی ارواحنا فداه و از طرف
خودم باین اشخاص که در فوسولخانه و مسجد منحصن هستند اطمینان میدهم که درباره آنها **عفو**
عمومی خواهد شد و مطلقاً در ادای این اقدامات آنها مزاحمتی از طرف حکومت و غیره نخواهد شد
دویم **مجلس شورای ملی** را بطوریکه بندگان اعلی حضرت اقدس همایونی بملت اعطا و
مرحمت کرده من هم تصدیق دارم و اجرا خواهم نمود و بر لایت جزو هم اعلام خواهد شد
سیم برای اعطاء مجلس شورای ملی که اساس آبادانی ثروت و ترقی دولت و ملت است
عموم رعیت چه در شهر تبریز چه در ولایات مملکت آذربایجان چراغان بکنند
چهارم در تعیین انتخاب و کلا هم بزودی فراری باشند که وکلای تبریز و سایر ولایات
معین شده را روانه طهران شوند

دستخط حضرت ولیعهد

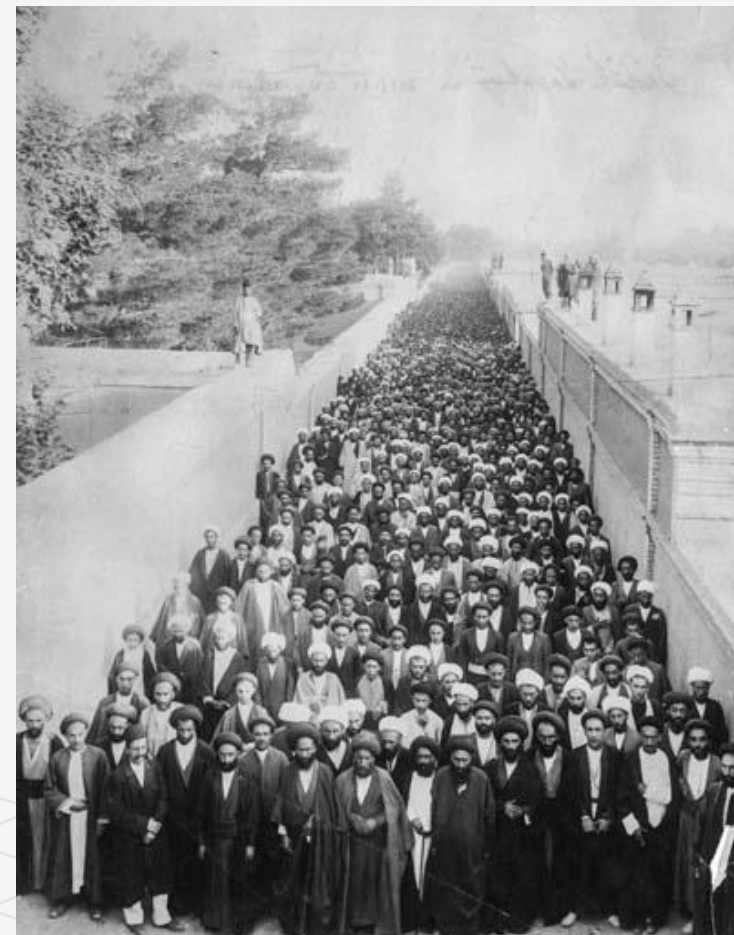
این چهار فصل که نوشته شده است صحیح است

پنجشنبه ۸ شعبان ۱۳۲۴

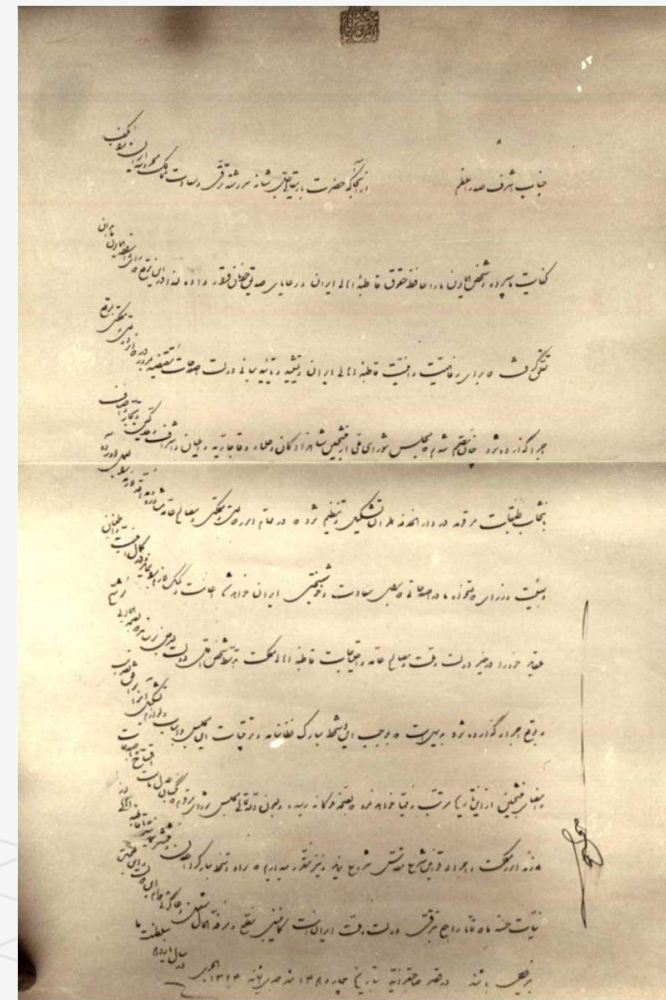
بازگشت علما و استقبال پرشکوه مردم از مهاجرین

بازگشت علما از مهاجرت کبری

فرمان مشروطه

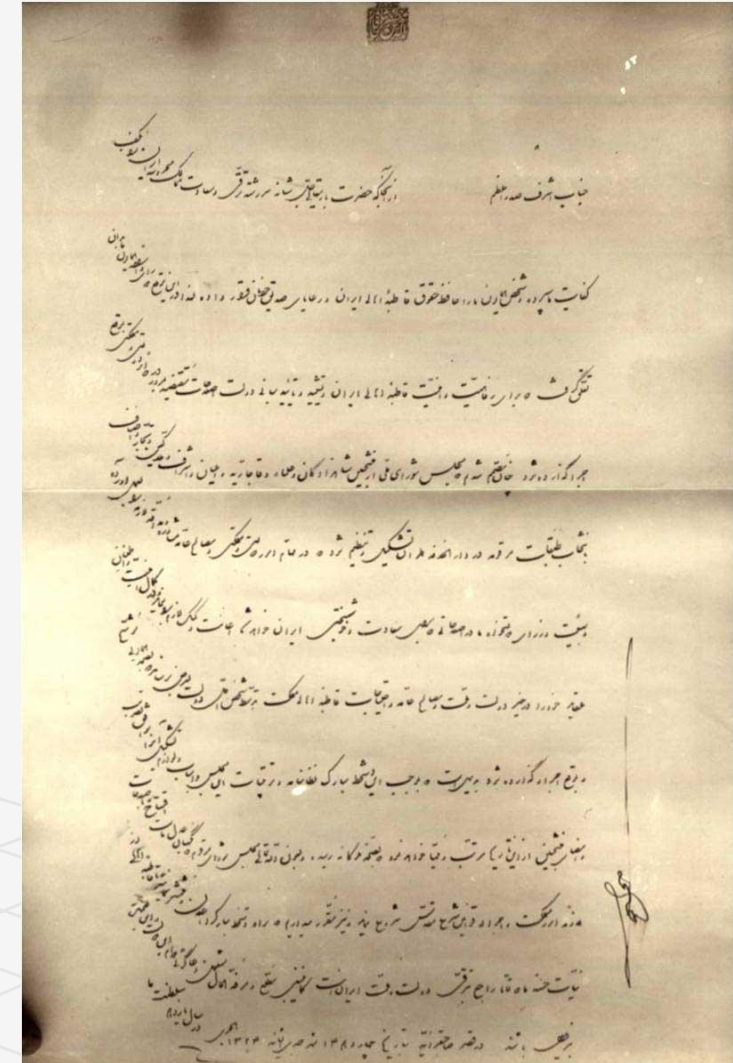

فرمان مشروطه

ع	ه	ل	م	ظ	ف	ر
۷۰	۴	۳۰	۴۰	۹۰۰	۸۰	۲۰۰

۱۳۲۴

فرمان مشروطه در دست مشروطه خواهان

تشکیل اولین دورهٔ مجلس شورای ملی

اولین دوره مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تهران تشکیل گردید. عده‌ای از سیاستمداران مشروطه خواه، به تدوین قانون اساسی پرداختند.

تدوین قانون اساسی مجلس شورای ملی

نمایندگان با **عجله** قانون اساسی
را نوشتند و به امضای
مظفرالدین شاه رساندند.

شاه ده روز پس از امضای قانون
اساسی، درگذشت.

مجاهدت برای تدوین اولین قانون اساسی ایران

به این ترتیب، کشور استبداد زده ایران با بهره گیری از اندیشه های سیاسی **عالمان بزرگ دینی**، کوشش **فرهیختگان جامعه** و **مجاهدت مردم**، به حکومتی دست یافت که می بایست **براساس قانون** اداره می شد.

سلطنت محمدعلی شاه

بعد از مرگ مظفرالدین شاه، ولیعهد او، **محمدعلی میرزا**، با عنوان محمدعلی شاه، به سلطنت رسید.

محمد علی شاه پادشاه خود کامه

محمد علی شاه، یکی از شاهان **خود کامه** دوره قاجار بود که نمی خواست در برابر **قانون اساسی و مجلس** شورای ملی تمکین کند.

بی‌اعتنایی محمدعلی شاه به نمایندگان مشروطه

محمدعلی شاه در ۲۸ دی ۱۲۸۵ جشن تاج‌گذاری بر پا کرد. او از **اشراف** و **نمایندگان** دولت‌های **خارجی** برای شرکت در این مراسم دعوت به عمل آورد، اما **نمایندگان** مجلس شورای ملی را **دعوت نکرد**. این اولین بی‌اعتنایی محمدعلی شاه به مجلس بود.

او ملت را **بنده** و **برده** خود می‌پنداشت و **نمایندگان** مجلس را برای دخالت در **امور** کشور و **مشورت** در سیاست، **لایق** نمی‌دانست.

مراسم تاج‌گذاری محمدعلی شاه

کشمکش محمدعلی شاه با مجلس شورای ملی

پس از عدم دعوت از نمایندگان
در جشن تاجگذاری، کشمکش
محمدعلی شاه با مجلس آغاز
شد که سرانجام وی مجلس را
به توپ بست.

اشکالات قانون اساسی مجلس اول مشروطه

قانونی که در زمان مظفرالدین شاه به نام «**قانون اساسی**» تنظیم شد، **دارای ضعف** های زیادی بود.

این قانون در **پنجاه و یک** اصل تنظیم شده بود و در **حقیقت نظامنامه‌ای** بود که اداره امور مجلس و حدود آن را روشن می‌ساخت.

در این قانون، از **حقوق و تکالیف دولت** نسبت به ملت و بالعکس سخن به میان نیامده بود.

تدوین متم قانون اساسی

تدوین کنندگان متم: سعدالدوله، نماینده اعیان تهران؛ حاج امین الضرب، نماینده تجار؛ حاج سیدنصرالله سادات اخوی، نماینده علما؛ سیدحسن تقی زاده، نماینده تبریز؛ مشارالملك و مستشارالدوله

به دلیل کامل نبودن قانون اساسی مشروطه، قرار شد که متممی بر آن نوشته و تکمیل شود. به همین سبب، **کمیسیون متشکل از شش تن** از نمایندگان، برای تدوین «متم قانون اساسی» تشکیل شد.

سعدالدوله

حاج امین الضرب

سیدنصرالله سادات اخوی

مستشارالدوله

سیدحسن تقی زاده

دلایل مخالفت روسیه با نهضت مشروطه

۱- جلوگیری از نفوذ انگلیس که در لباس مشروطه خواهی، از مشروطه طلبان حمایت می کرد.

۲- کمک به محمدعلی شاه که طرفدار روس بود.

۳- پیشگیری از قیام ملت های منطقه قفقاز برای گرفتن آزادی، تحت تأثیر پیروزی مشروطه خواهان در ایران

دلایل حمایت انگلستان از نهضت مشروطه

۱- افزایش اعتبار خود در ایران، برای دستیابی به موقعیتی بهتر یا برابر با روسیه

۲- به قدرت رساندن مهره های انگلیسی در دستگاه حاکم و مجلس

۳- محافظت از مرزهای هندوستان و سایر مستعمرات انگلستان در منطقه

کمک های انگلیس به بست نشینان

کمک های بی دریغ انگلیس به بست
نشینان در سفارت این کشور در
تهران و تحت حمایت قرار دادن
نزدیک به ۱۴/۰۰۰ نفر در سفارت، به
همین دلیل صورت گرفت.

قرارداد ۱۹۰۷ م.

انگلستان

روسیه

روسیه و انگلیس با پادرمیانی فرانسه این قرارداد را منعقد کردند، بر اساس این قرار داد ایران را به سه منطقه تقسیم کردند.

نحوه تقسیم ایران بین ایران و انگلیس

منطقه شمال: از خط فرضی بین قصر شیرین، اصفهان، یزد، خواف و مرز افغانستان، حوزه نفوذ روسیه شناخته شد.

منطقه جنوب: از خط فرضی بین بندرعباس، کرمان، بیرجند، زابل و سرحدات افغانستان که دارای ارزش حیاتی برای دفاع از هند بود، قلمرو نفوذ انگلستان مقرر گردید.

قسمت سوم: که شامل **کویرها** و **بیابان** های بی آب و علف بود، **منطقه** بی طرف و متعلق به ایران شناخته شد.

دلیل انعقاد قرارداد ۱۹۰۷ بین روسیه و انگلیس

با وجود رقابت های شدیدی که میان روس و انگلیس در ایران وجود داشت، موضوع جدیدی آن ها را وادار به رفع اختلاف ها و توافق در مورد ایران کرد.

این موضوع جدید حضور آلمان به عنوان یک قدرت جدید در صحنه سیاست جهان بود. با در خطر قرار گرفتن مستعمره های روس و انگلیس در جاهای دیگر دنیا، توسط استعمارگر جدید یعنی آلمان، آن ها اختلاف ها را کنار گذاشتند و به موجب قرارداد، ۱۹۰۷ ایران را بین خود تقسیم کردند.

واکنش مردم و مجلس به قرارداد ۱۹۰۷م.

پس از اینکه قرارداد ۱۹۰۷ امضا شد،
سفیران روس و انگلیس، رسماً دولت
ایران را از آن قرار داد با خبر کردند.

به محض اطلاع مردم، **هیجان عمومی**
علیه این دولت ها شکل گرفت و
نمایندگان مجلس، به اتفاق آرا، قرارداد
را رد کردند.

دو اقدام انقلابی مجلس دوم مشروطه علیه استعمار

مجلس دریافت وام از دولت های خارجی را رد و برای حل این مشکل، به «تأسیس «بانک ملی» اقدام کرده بود.

به علاوه، نوز بلژیکی را که پست مهم مالی ایران در دست او بود، اخراج کرده بود.

تأسیس بانک ملی

اخراج ژرف نوز بلژیکی

نخست وزیر شدن امین السلطان ضد مشروطه

کشمکش بین محمد علی شاه و مجلس، پس از امضای متمم قانون اساسی هم چنان ادامه یافت.

محمد علی شاه برای مبارزه با مشروطه خواهان، میرزا علی اصغر خان امین السلطان را که از مخالفان جدی مشروطه بود و در اروپا به سر می برد، به کشور دعوت کرد، تا ریاست دولت را به او بسپارد و به کمک وی، دوباره نظام استبدادی را حاکم سازد.

میرزا علی اصغر خان امین السلطان – اتابک اعظم

شیوهٔ صدراعظمی امین السلطان

امین السلطان یا اتابک اعظم، با تدبیرهای امنیتی و **حمایت روس ها**، وارد ایران شد و به عنوان نخست وزیر منصوب گردید.

اتابک اعظم که در دوره نخست وزیری خود، **سیاستی دوگانه** در پیش گرفته بود،

امین السلطان

ترور امین السلطان توسط مشروطه خواهان

عباس آقا صراف قاتل صدراعظم

توسط یکی از طرفداران مشروطه ترور شد.

دلیل تعطیلی مجلس شورای ملی توسط محمدعلی شاه

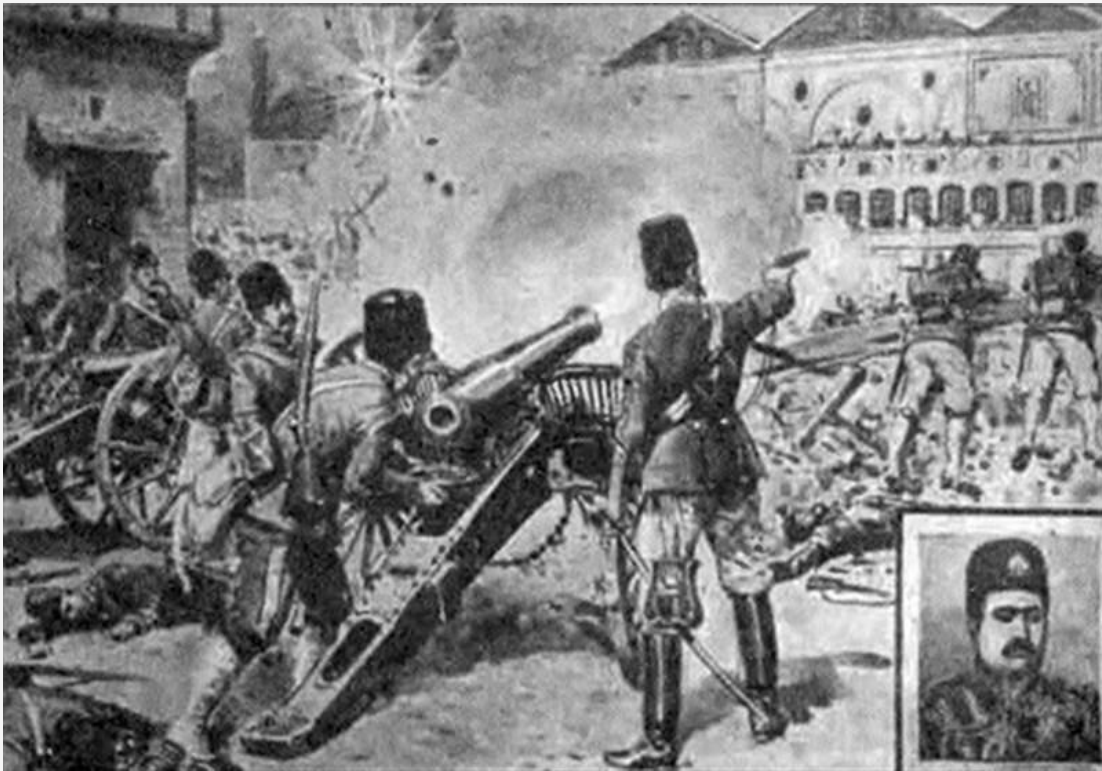
بعد از ترور **اتابک اعظم**، در یکی از خیابان های تهران به **جان محمدعلی** شاه **سوء قصد** شد، اما به شاه آسیبی نرسید، شاه این اقدام را به مشروطه خواهان نسبت داده و به همین بهانه، تصمیم گرفت **مجلس** را برای همیشه **تعطیل** کند. بنابراین، در تیر، ۱۲۸۷ یعنی دو سال پس از استقرار مشروطه، **محمد علی شاه** با تشویق **سفارت روسیه** دستور حمله به مجلس شورای ملی را صادر کرد.

تصمیم محمدعلی شاه برای نابودی مجلس

به توپ بستن مجلس به دستور محمد علی شاه

آتش گرفتن مجلس مشروطه

سرنوشت نمایندگان و مشروطه خواهان بعد از به توپ بستن مجلس

دستگیر شدگان مشروطه خواه

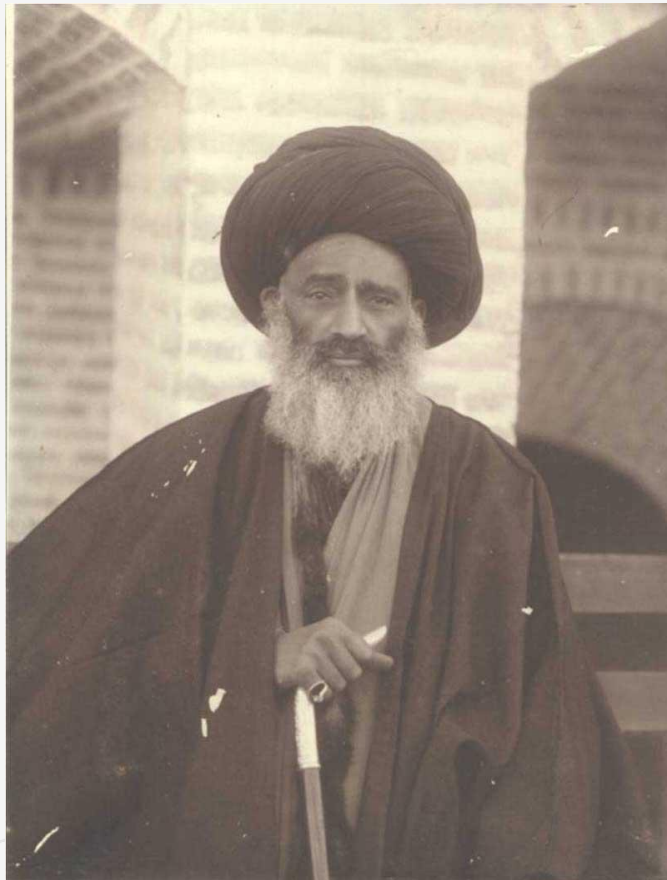
خوئی داد بر وجه صد سلسله ادا
 نکتی کن بنده نیر استبداد را

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲
 ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲

۱- ملا علی محمد بن زین العابدین ۲- میرزا حسن کاشانی ۳- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۴- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۵- آقا محمد زین العابدین ۶- آقا علی میرزا ۷- میرزا محمد باقر ۸- میرزا علی اکبر ۹- میرزا محمد باقر ۱۰- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۱- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۲- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۳- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۴- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۵- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۶- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۷- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۸- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۱۹- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۲۰- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۲۱- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب ۲۲- شیخ ابوالحسن علی بن ابی طالب

سرنوشت نمایندگان و مشروطه خواهان

تبعید شدگان بعد از به توپ بستن مجلس

آیت الله سید عبدالله بهبهانی

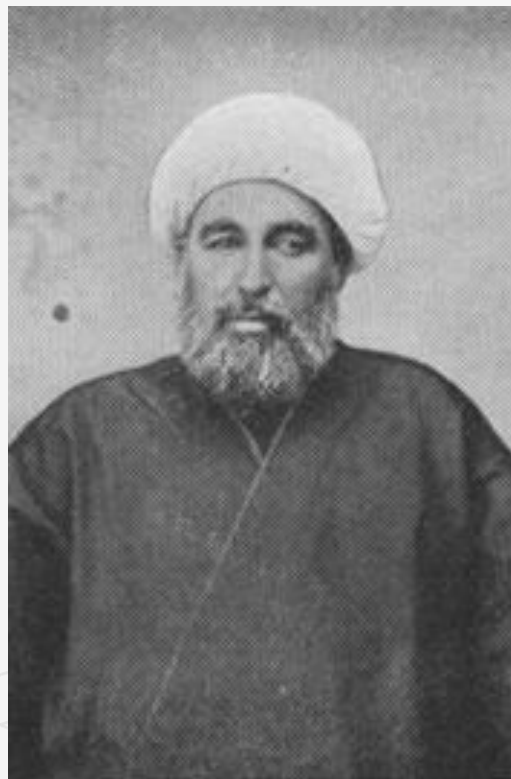
آیت الله سید محمد طباطبایی

سرنوشت نمایندگان و مشروطه خواهان

کشته شدگان مشروطه خواه بعد از به توپ بستن مجلس

سید جمال واعظ اصفهانی

ملک المتکلمین

میرزا جهانگیر خان شیرازی

دفن ملک زاده و صوراسرافیل در منزل ملک زاده

توجه به ملك المتكلمين در دوره پهلوى

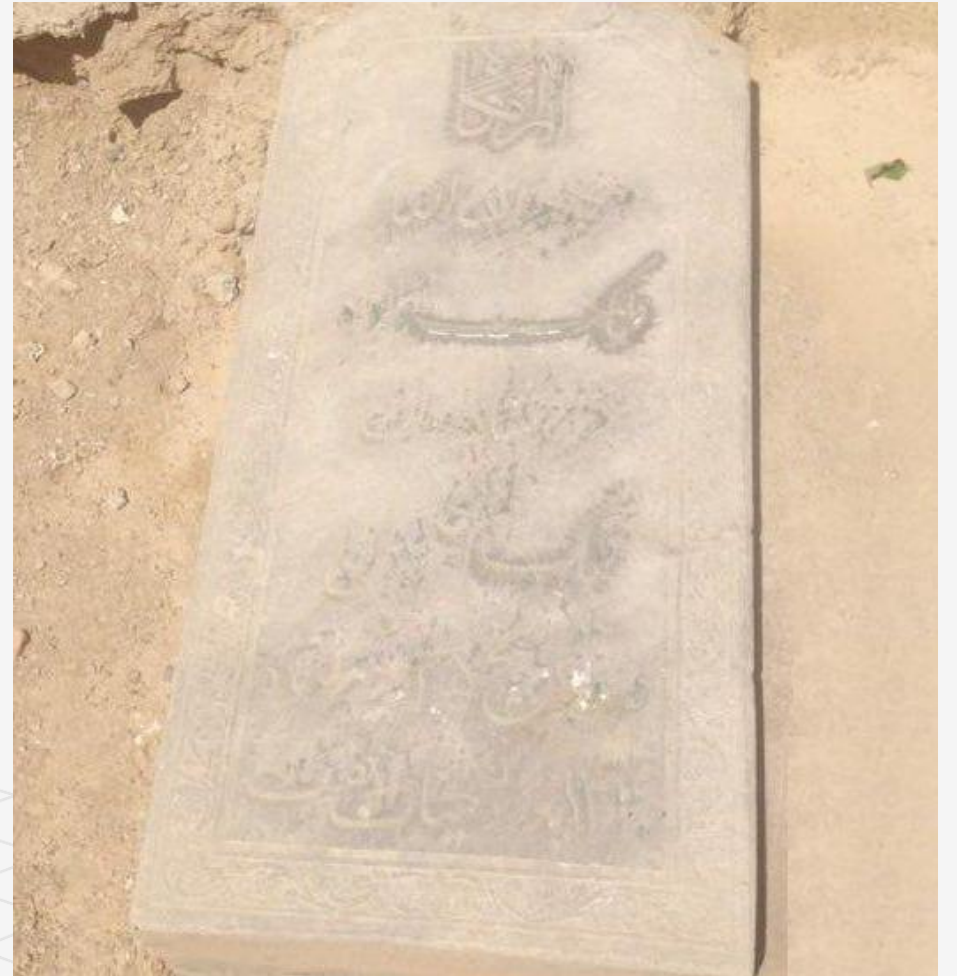

آیه «ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتاً» بر سنگ قبر ملك المتكلمين

مجسمه ملك المتكلمين در ميدان حسن آباد

تخریب قبور ملک المتکلمین و صور اسرافیل

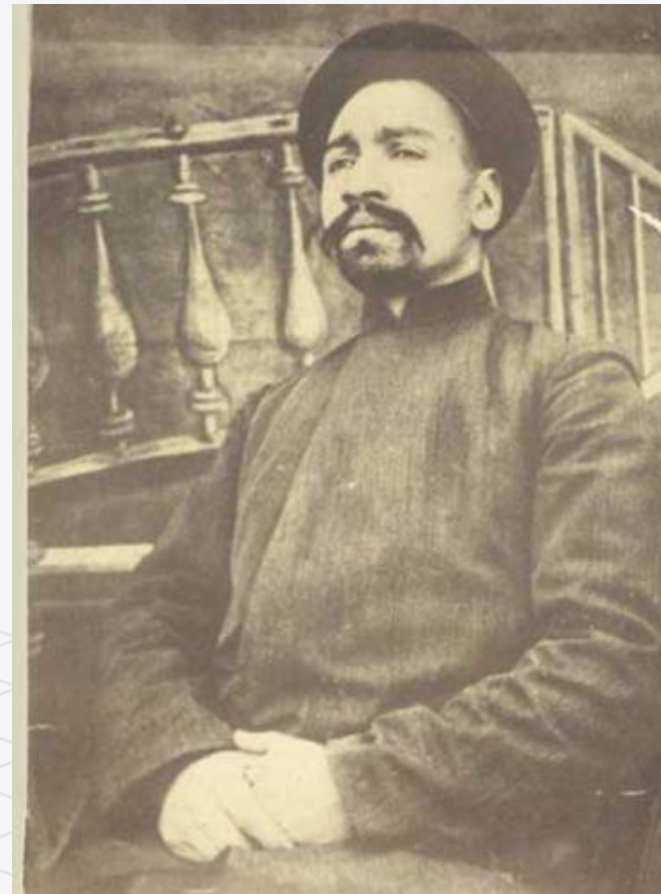

سرنوشت نمایندگان و مشروطه خواهان

پناهندگان به سفارت انگلیس

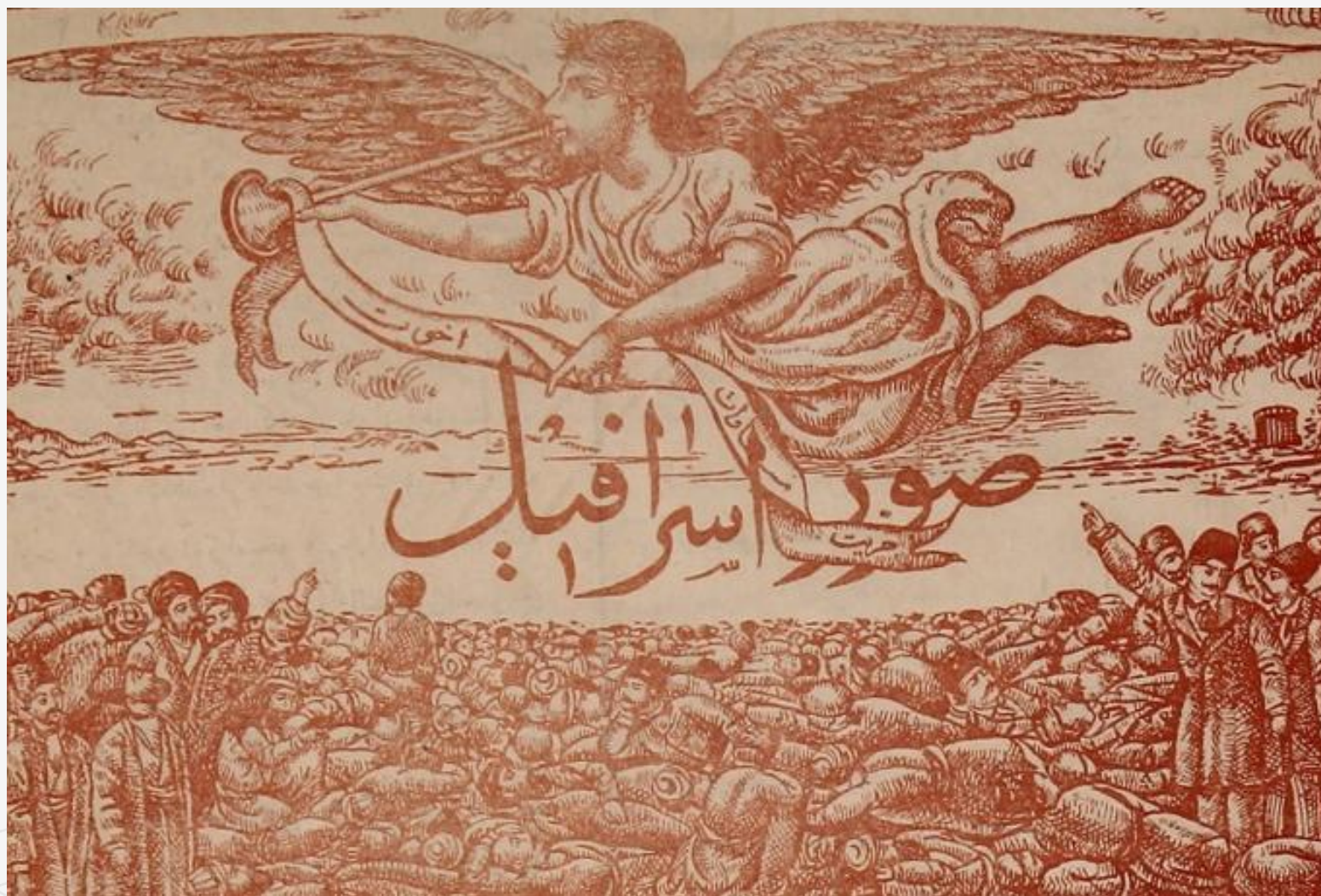

علی اکبر خان دهخدا

سید حسن تقی زاده

چاپ روزنامه صور اسرافیل در ایوردن سوئیس

استبداد صغیر

بعد از به توپ بستن مجلس، برای مدتی دوباره در کشور استبداد حاکم شد. این دوره که یک سال به طول انجامید و بار دیگر به جای مشروطیت استبداد حاکم شد را دوره استبداد صغیر نامیده‌اند.

مقاومت مردم تبریز علیه استبداد صغیر

مقاومت اصلی از تبریز آغاز شد و دو تن از مجاهدان نام آور آن خطّه به نام های **ستارخان** و **باقرخان**، بیش از **نه ماه** در برابر دشمنان مشروطه مقاومت کردند. آنچه آنان را در هدف هایشان پابرجا نگاه می داشت، **حمایت مراجع تقلید** مقیم نجف از مشروطه بود.

ستارخان و باقرخان

حمایت علمای نجف از مشروطه خواهان در برابر استبداد صغیر

در برابر حکومت استبدادی محمدعلی شاه، علمای نجف از مبارزان تبریز حمایت می کردند.

شیخ عبدالله مازندرانی، حاجی میرزا حسین خلیلی طهرانی و محمدکاظم خراسانی

قیام کنندگان علیه استبداد صغیر محمدعلی شاه

آذربایجانی ها

گیلانی ها

بختیاری ها

اصفهانی ها

فرماندهان ایل بختیاری علیه استبداد صغیر محمدعلی شاه

صمصام السلطنه

سردار اسعد بختیاری

فرماندهان گیلانی ها علیه استبداد صغیر محمدعلی شاه

یپرم خان ارمنی

محمدولی خان تنکابنی

حرکت مشروطه خواهان به سمت تهران

با مقاومت مردم تبریز و ایستادگی رهبران دینی و ملی، مردم **فارس**، **اصفهان**، **قزوین**، **کرمانشاه**، **گیلان**، **همدان** و برخی دیگر از شهرها، وارد صحنه مبارزه شدند و حکومت استبدادی را سخت درتنگنا گذاشتند.

محمدعلی شاه که در برابر مقاومت مردم تبریز درمانده بود، با فراگیر شدن خیزش، ناتوان تر شد. سرانجام نیروهای مردمی هوادار مشروطه از **اصفهان** و **بختیاری** و **گیلان**، راهی تهران شدند.

فتح تهران توسط مشروطه خواهان

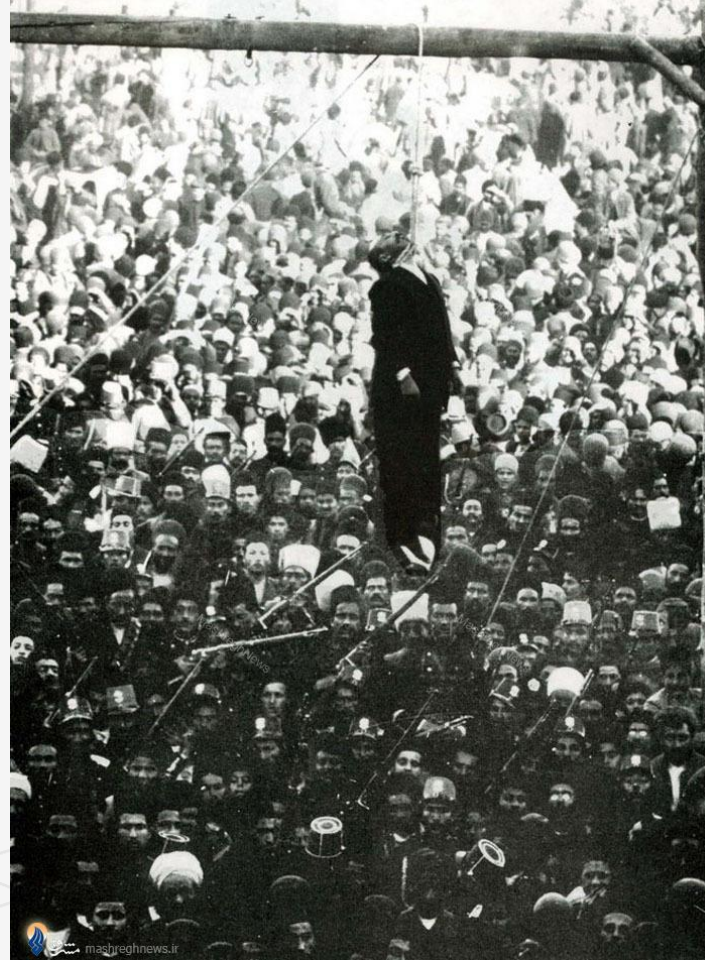

مشروطه خواهان در تیر سال ۱۲۸۸ به تهران رسیده و این شهر را فتح کردند.

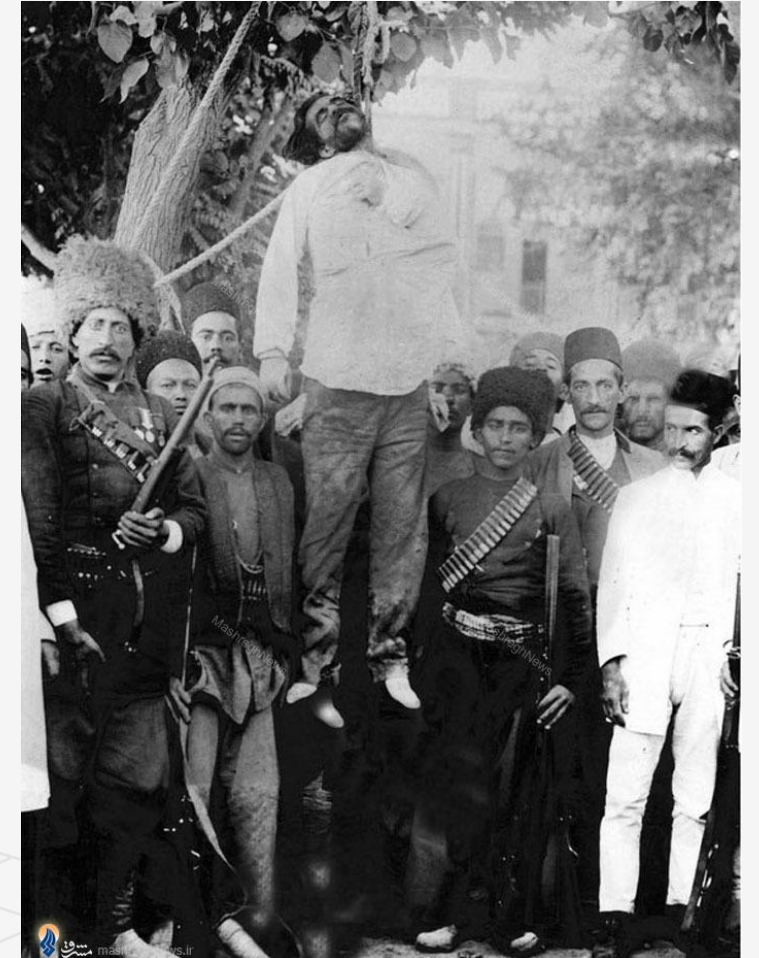
اعدام منسوبان محمد علی شاه توسط فاتحان تهران

میرزا علی خان ارشد الدوله فرمانده قوای شاه

حبیب الله موقر السلطنه

صنیع حضرت «رئیس قورخانه محمد علی شاه

پناهنده شدن محمدعلی شاه به سفارت روسیه و پایان استبداد صغیر

سیاست روس و انگلیس در این زمان، مبتنی بر **حفظ محمدعلی شاه** بود. با فتح تهران محمدعلی شاه به **سفارت روسیه** پناهنده شد و به این ترتیب حکومت استبدادی او به پایان رسید.

سفارت روسیه

اعضای تشکیل دهندهٔ مجلس فوق العاده توسط فاتحان

۱- سران و رؤسای مجاهدان

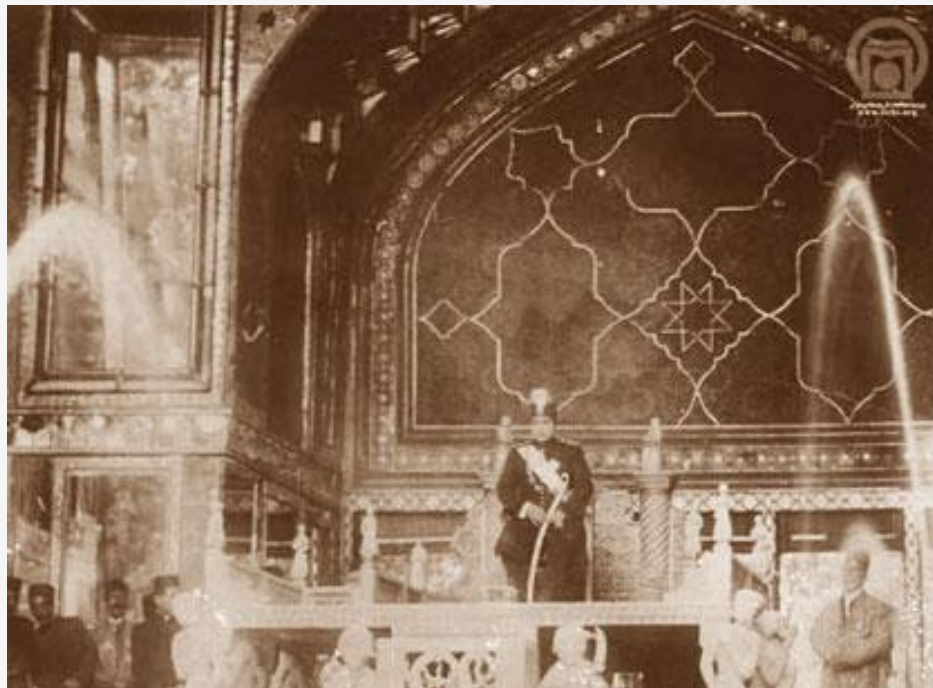
۲- شاهزادگان

۳- اعیان

۴- وکلای سابق مجلس شورای ملی

جانشینی احمدشاه

پس از فتح تهران مجلسی فوق العاده به اتفاق آراء، محمدعلی شاه از سلطنت خلع، و پسر دوازده ساله او، **احمد میرزای** ولیعهد، به مقام سلطنت برگزیده شد.

تاجگذاری احمدشاه

نایب السلطنه های احمدشاه

چون احمدشاه به سن قانونی سلطنت نرسیده بود، شاهزاده **عضدالملک**، بزرگ خاندان قاجار، به عنوان «**نایب السلطنه**» انتخاب شد.

عضدالملک

ناصرالملک نایب السلطنه دوم

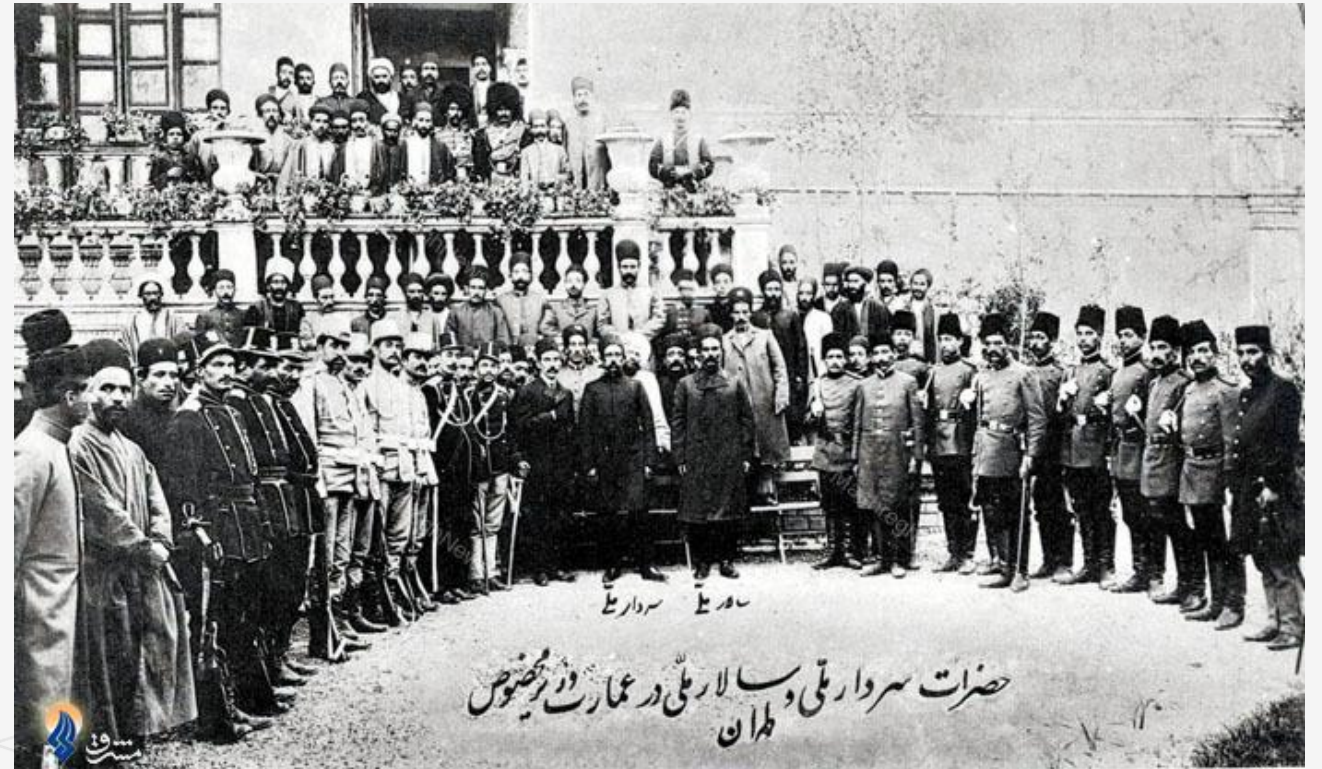
نارضایتی انقلابیون تبریز از برخی از مشروطه خواهان

پس از آنکه دولت جدید تشکیل شد و جمعی از **مستبدان** و **مرتجعان** به وزارت و حکمرانی و سایر مقام های دولتی رسیدند، **آتش خشم** مشروطه خواهان **تبریز** شعله ور و ناخرسندی آنان علنی شد.

نارضایتی انقلابیون تبریز از برخی از مشروطه خواهان

افرادی نظیر **ستارخان** و **باقرخان** و جمعی دیگر از طرفداران مشروطه که برای نهضت فداکاری و مجاهدت کرده بودند، چون ملاحظه کردند که مستبدان دوره استبداد و دشمنان دیروز مشروطه، **دوباره زمامدار** مملکت شدند، بسیار ناخشنود و معترض بودند. آنان همچنین **خواستار** اخراج **افراد تندرو** و **افراطی** نظیر **تقی زاده** از مجلس بودند.

تبعید محمدعلی شاه به بندر ادسا روسیه

با پیروزی مشروطه خواهان، انتظار می رفت دشمنان واقعی نهضت، **مجازات** شوند و **کیفر** ببینند اما آنان که دستشان به خون آزادی خواهان آغشته بود، رها شدند و محمدعلی شاه نیز، با **حمایت روس و انگلیس**، بدون محاکمه و حتی با **پرداخت حقوق** سالیانه راهی بندر ادسا در **روسیه** شد.

محمدعلی شاه در جزیره ادسا

پیشنهاد پناهنده شدن به شیخ فضل الله

در این هنگام، **سفارت روسیه** از ایشان خواست که به آنجا **پناهنده** شود، یا **چند نفر** سرباز روسی به **منزلش** بروند و او را در پناه خود بگیرند. شیخ فضل الله نوری هیچ یک از این ها را نپذیرفت و گفت: «در مقابل مشیت و اراده الهی، تسلیم صرف است.»

هم چنین، در پاسخ برخی از کسانی که به او پیشنهاد می کردند که به **بیگانه پناهنده** شود، اظهار داشت: «من راضی هستم که **صد مرتبه زنده شوم** و **کشته شوم** اما **پناهنده به اجنبی** نشوم و برخلاف امر شارع مقدس اسلام رفتاری نکرده باشم.»

نقش پیرم خان ارمنی مأمور دستگیری شیخ فضل الله

پیرم خان ارمنی که پس از پیروزی مشروطه خواهان، با **فرصت طلبی** مدارج ترقی را به سرعت طی کرده بود، **مأمور دستگیری** شیخ فضل الله نوری شد. این عالم روحانی پس از یک **محاكمه فرمایشی**، به شهادت رسید.

پیرم خان ارمنی

قاضی دادگاهی شیخ فضل الله نوری

شیخ ابراهیم زنجانی در میان اعضای لژ فراماسونری ایران

قاضی شیخ ابراهیم زنجانی

شهادت شیخ فضل الله نوری

بعد از فتح تهران دشمنان نهضت، در صف اول آن قرار گرفتند و در زمامداری و حکومت، شریک شدند. تنها کسی که به پای میز محاکمه رفت و اعدام شد، **شیخ فضل الله نوری**، مجتهد طراز اول تهران بود که به دفاع از «مشروطه مشروعه» و قانون اساسی بر پایه ارزش های اسلامی پرداخت و با مشروطه اقتباس شده از غرب، **مخالفت** کرده بود.

انتقام استعمار از شیخ فضل الله نوری

به نظر بسیاری از مورخان **شهادت** **شیخ فضل الله نوری**، یکی از فجیع ترین اعمال مشروطه خواهان بود. عده‌ای اعدام او را **انتقام استعمار** از روحانیت ایران برای جبران شکست در نهضت تحریم تنباکو و پیشگیری از تکرار مقاومت های مشابه آن می‌دانند.

تشکیل مجلس دوم مشروطه

رقابت فکری و سیاسی احزاب در مجلس مشروطه

دمکرات

اعتدالیون

به دنبال اعدام شیخ فضل الله نوری و تشکیل دومین دوره مجلس شورای ملی، اختلاف و درگیری میان مشروطه خواهان شدت گرفت.

دو حزب «اعتدالیون» و «دمکرات» که اکثریت نمایندگان مجلس را تشکیل می دادند، شدیداً با یکدیگر رقابت فکری و سیاسی داشتند.

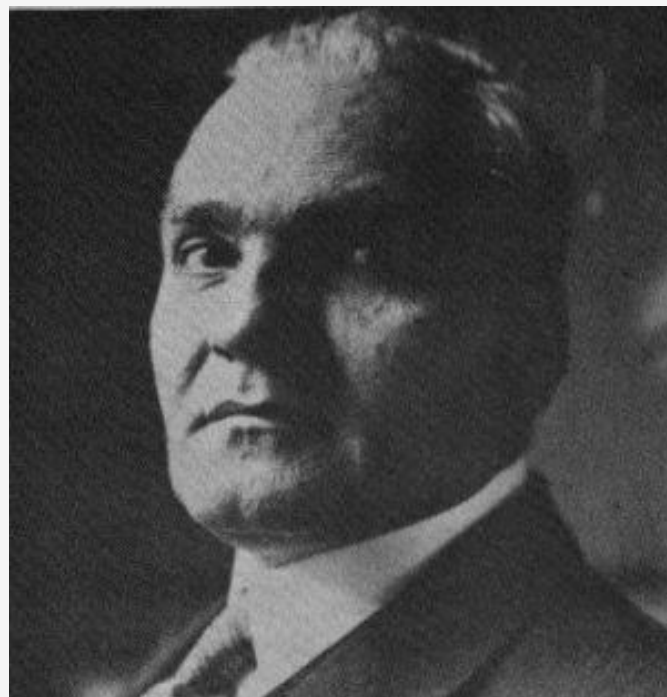
اعتدالیون مجلس دوم مشروطه

اعتدالیون **مذهب** را سدی محکم در برابر ظلم و بی عدالتی می دانستند و **اجرای شریعت** را در دستور کار خود قرار داده بودند. **سید محمد طباطبایی** و **سید عبدالله بهبهانی** از اعضای سرشناس این حزب بودند.

دمکرات های مجلس دوم مشروطه

دمکرات ها به رهبری سید حسن تقی زاده بر جدایی دین از سیاست تأکید می ورزیدند تا مشروطه را از جنبه های دینی تهی کنند و نهضت را از آرمان های اصیل آن دور سازند.

سید حسن تقی زاده

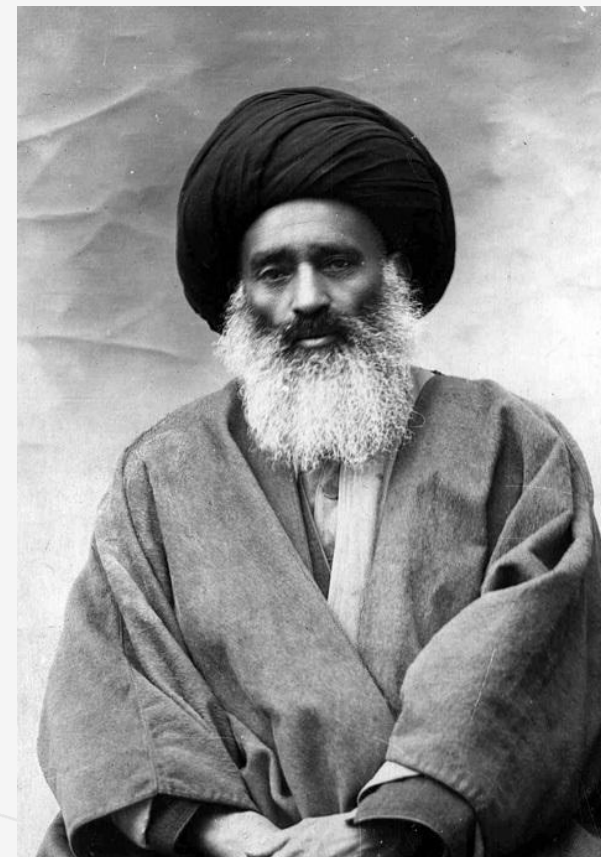
ترور آیت الله بهبهانی توسط دمکرات ها

با شدت گرفتن درگیری های سیاسی، به تدریج، جو وحشت و ترور بر جامعه حاکم گردید.

نخست سید عبدالله بهبهانی که نقشی مهم در رهبری نهضت مشروطه داشت، توسط دمکرات ها ترور شد.

تقی زاده که متهم به دست داشتن در این ترور بود، از کشور گریخت و به اروپا رفت.

به فاصله ای کوتاه، چند تن از دمکرات ها ترور شدند.

سید عبدالله بهبهانی

مهم ترین تصمیمات مجلس نویای مشروطه

طبق تصمیم دوره دوم مجلس شورای ملی، عدهای **کارشناس** از **آمریکا** برای اصلاح اداره **دارایی** و **خزانه داری کل**، یک **فرانسوی** برای **دادگستری**، و چند **سوئدی** برای **ژاندارمری**، استخدام شدند.

ژاندارمری

ورود مورگان شوستر آمریکایی به ایران

مورگان شوستر آمریکایی، معروف ترین
چهره در بین آنان بود که با **اختیارهای**
وسعی که مجلس به او داد، شروع به
انجام اصلاح هایی دامنهدار در **امور مالی**
و **گمرک ها** کرد. این اقدام او که سبب
منظم شدن دستگاه اقتصادی کشور
می شد.

مورگان شوستر آمریکایی

عصبانیت روس و انگلیس از این اقدام ایران

اولتیماتوم روسیه به ایران

در سال ۱۲۹۰ش. روسیه، طی
اخطاری به دولت ایران، تهدید
کرد که اگر ظرف **۴۸ ساعت** به
خواسته هایش عمل نشود، به
اشغال ایران خواهد پرداخت.

درخواست های روسیه از ایران در باره مورگان شوستر

۱- اقدام های مورگان شوستر متوقف و او از ایران اخراج شود.

۲- بدون موافقت روس و انگلیس، از استخدام اتباع خارجی در ایران، خودداری شود.

۳- هزینه نگهداری قوای روسیه در ایران را، دولت ایران پرداخت کند.

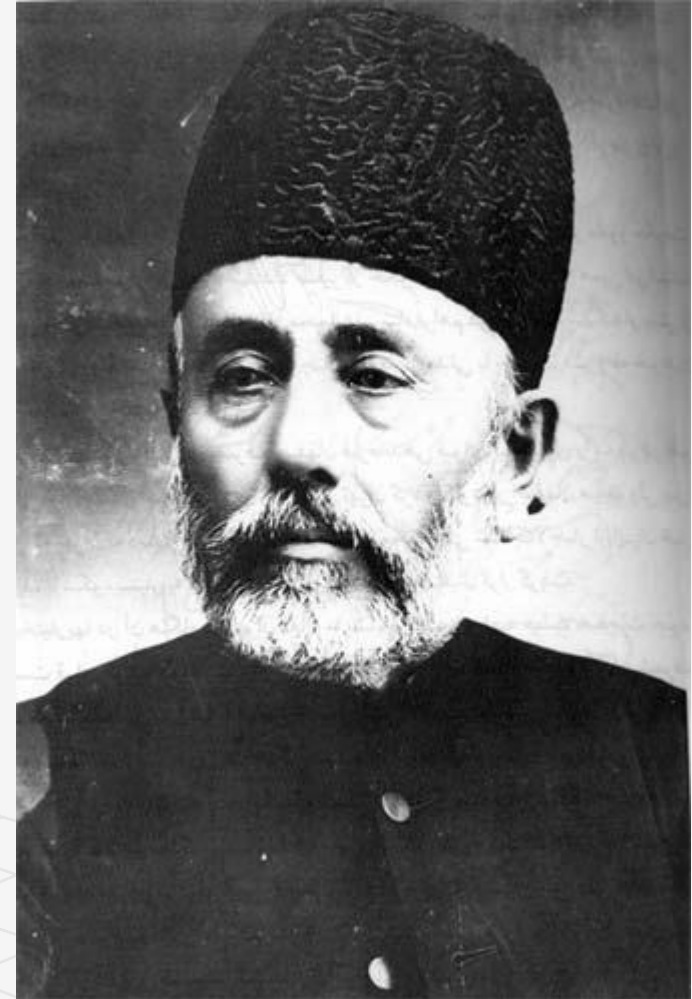
اختلاف در ایران در پی تهدید روسیه

اخطار روسیه، بحرانی بزرگ در کشور ایجاد کرد. بین مجلس و دولت، بر سر پذیرفتن یا رد کردن آن، اختلاف افتاد. هیجان عمومی و احساسات مردمی، اوج گرفت.

انحلال مجلس توسط صمصام السلطنه

مجلس اخطار روسیه را رد کرد ولی **صمصام السلطنه**، نخست وزیر، از ترس اشغال پایتخت، تسلیم شد و **مجلس شورای ملی** را **منحل** کرد. بدین ترتیب **سلطه جویی** دولت های روس و انگلستان و **دخالت های** آن ها در اداره کشور **مانع** از آن شد تا **مجلس نوپای** مشروطه بتواند برای سر و سامان دادن به اوضاع اداری، مالی و نظامی کشور اقدام مؤثری انجام دهد.

صمصام السلطنه

اقدام علمای عتبات عالیات در باره اقدام صمصام السلطنه

به دنبال انحلال مجلس، انبوه تظاهرکنندگان مردمی، به خصوص زنان، با شعار «یا مرگ یا استقلال» به مجلس حمله کردند.

علمای مذهبی در ایران و **عتبات عالیات**، طی تلگراف هایی، مردم را به مقاومت دعوت کردند.

آیت الله آخوند خراسانی، مرجع بزرگ شیعه مقیم عراق، تصمیم گرفت به سوی ایران حرکت کند، تا مردم را برای مقاومت در برابر زورگویی بیگانه، بسیج کند.

آیت الله آخوند خراسانی

یورش روسیه به صفحات شمالی ایران

با به پایان رسیدن مهلت ۴۸ ساعته، روسیه بلافاصله، نیروهای خود را به **داخل خاک** ایران اعزام کرد.

روس ها با استفاده از فرصت به دست آمده، به ایران حمله کرده و کانون های **مقاومت تبریز** و **مشهد** را به سختی سرکوب کردند؛

از **آذربایجان** تا **خراسان**، نیروهای خود را مستقر ساختند و منطقه زیر نفوذشان را طبق قرارداد ۱۹۰۷ اشغال کردند.

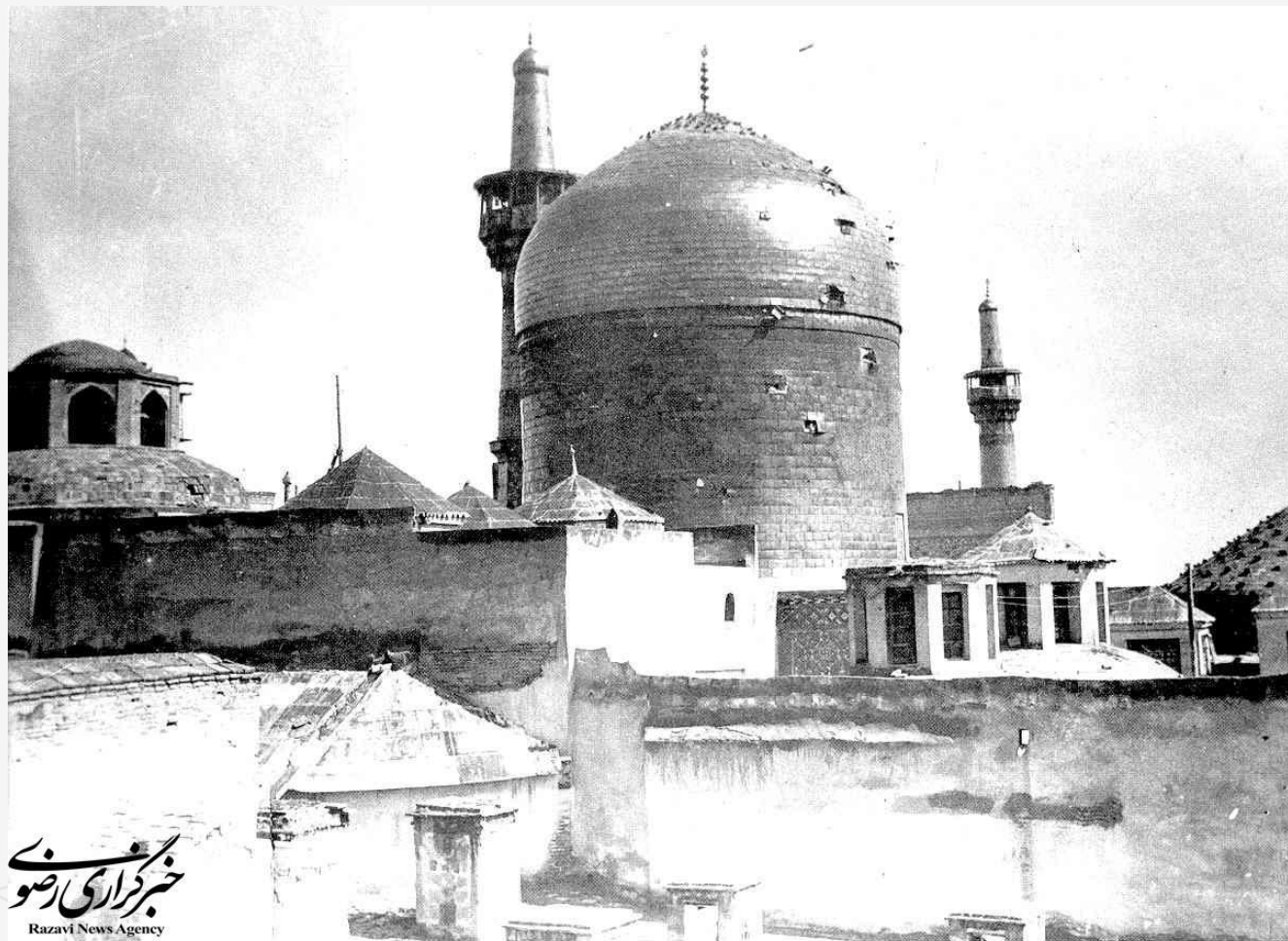

جنایت روسیه ایران در تبریز

ثقه الاسلام تبریزی

به توپ بستن مرقد امام رضا(ع) توسط روس ها

روس ها مرقد مطهر امام هشتم (ع) را به توپ بستند.

اشغال جنوب ایران توسط قوای انگلیس

در این زمان، انگلیس نیز برای اشغال منطقه زیر نفوذ خود، قوایی از **هندوستان** وارد **جنوب ایران** کرد.

سرانجام نیز، در سال ۱۲۹۱ش / ۱۹۱۲م این دو کشور سلطه گر، **دولت ایران** را **مجبور** کردند تا **سیاست خود** را با اصول قرارداد ۱۹۰۷ش. تطبیق دهد..

خدایانگداری

با آرزوی توفیق برای شما دانش آموزان عزیز
دبیرستان فرهنگ - خادملو

تهیه و تنظیم:
مهدی رضا خادملو

دیر منطقه ۱۸ تهران